

Universitätsbibliothek Wuppertal

Omnia Divini Platonis Opera

Plato

Basileae, 1551

Protagoras vel sophistae

Nutzungsrichtlinien Das dem PDF-Dokument zugrunde liegende Digitalisat kann unter Beachtung des Lizenz-/Rechtehinweises genutzt werden. Informationen zum Lizenz-/Rechtehinweis finden Sie in der Titelaufnahme unter dem untenstehenden URN.

Bei Nutzung des Digitalisats bitten wir um eine vollständige Quellenangabe, inklusive Nennung der Universitätsbibliothek Wuppertal als Quelle sowie einer Angabe des URN.

[urn:nbn:de:hbz:468-1-245](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:468-1-245)

PROTAGORAS VEL SOPHISTAE PLATONIS LIBER TRANSLATUS E GRAECA LINGVA IN LATINAM à Marfilio Ficino Florentino ad Laurentium Medicem uirum Magnanimum. Personæ Dialogi.

FAMILIARIS, SOCRATES, HIPPOCRATES, PROTAGORAS, ALCIBIADES, CALLIAS, CRITIAS, PRODICVS, HIPPIAS.

Debebat absq; personis perpetua narratione constare res

VNDENAM ô Socrates prodis? An uidelicet à uenatione illa redis ad quam honesta Alcibiadis indoles prouocare te solet? Nã nuper contemplanti mihi uisus est pulcher uir, iam uir inquam, qui possit scilicet inter nos ipsos censerì, utputa cui per genas plurima lanugo iam serpit. SOC. Esto, quid tum? An non probas Homerum, qui gratissima est, inquit, primæ lanuginis ætas? Eam uero nunc Alcibiades agit. FAM. Imò uero. At in præsentia unde? nunquid ab illo prodis? & quomodo erga te nunc affectus est adolescens? SOC. Bene quidẽ, hodie præsertim mihi uisus est: nam mihi sæpe hodie in dicendo succurrit, & ab illo nũc uenio. Ac mirabile tibi quiddam referam. præsentem illum minime intuebar, & aliò intendens ad eum uix aduertebam. FAM. Quidnam tantu fuit, ut te ab illo diuerneret? neq; enim formosior ullus è nostris ciuibus adesse poterat. SOC. Immo aderat quidam admodum pulchrior. FAM. Quid ais? cuius? an peregrinus? SOC. Peregrinus. FAM. Cuius? SOC. Abderites. FAM. Nunquid adeo insigni forma præditus tibi uisus est peregrinus ille, ut Clinia filio eum præstare putaueris? SOC. Quid prohibet ô beate quo minus quod sapientius est, sit & pulchrius? FAM. An forte à sapientis cuiusdam colloquio uenis? SOC. Sapientissimi profecto omnium nostræ ætatis hominum, si modo sapientissimus tibi aliorum omnium Protagoras esse uidetur. FAM. En quid ais? nunquid huc accessit Protagoras? SOC. Nudiustertius. FAM. An modo cum illo fuisti? SOC. Modo, & multa locutus sum, audiui etiam multa. FAM. Non tu illa nobis refers? nisi quid prohibet. Sedere hic licet. Tibi quidem puer iste cedit. SOC. Referam equidem, & gratiam insuper si audieris, habebò. FAM. Et nos tibi, si dicas. SOC. Audite igitur. Superiori nocte ante lucis exitum Hippocrates Apollodori filius frater Phasonis ostium meum baculo uehementer pulsauit: & cum ostium aliquis aperuisset, repente ingressus est clamitans, Dormis ô Socrates, an uigilas? Ego autem cognita eius uoce, Hippocrates hic est inquam. O Hippocrates nunquid noui? Nihil, inquit, nisi gratum nunciaturus aduenio. Optime, inquam. Sed quid istud? quæ te huc causa appulit? Protagoras uenit & prope me diuertit. Tum ego, ille iam pridẽ uenit. tu uero modo audisti? Vespero profecto, inquit ille: scabellumq; in tenebris manu contrectans ad pedes meos subsedit, adiecitq; hesternò uespero sero admodum ex Oenoe reuersus. puer enim me Satyrus fugerat: cumq; persequi me illum significare tibi uellem, alio quodam interueniente oblitus sum. At cum uenissem, coenatiq; essemus, & somno nos dare uellemus, tunc primum nunciat frater uenisse Protagoram. Illico ad te properare tentauì, sed intempesta nox detinuit. Somno autem experrectus laboreq; leuatus, mox ad te huc aduentauì. Ego uero uiri magnanimitatem stuporẽq; animaduertens, Quid hoc ad te, inquam? Num aliqua te iniuria Protagoras afficit? Tum ille subridens, sanè inquit, propterea quod solus sit sapiens, me uero non efficiat sapientem. SOC. Imò certe & te sapientẽ reddet, si mercede illi oblata persuaseris. HIP. O Iupiter atq; ceteri dñ, neq; meis neq; amicorum rebus parcerem, modo id me cõsecuturum confiderem: atq; idcirco te nunc adeo, ut apud eum pro me intercedas. Ego enim & iunior sum, & Protagoram nunquam nec uidi nec audiui. puer enim tunc eram cum huc primum accessit. Virum quidẽ hunc omnes ô Socrates laudant, & in dicendo sapientissimum ferunt. Sed cur non properamus ad eum, ut domi illum conueniamus? Diuertit sanè ut audiui, apud Calliam Hipponici filium. Eamus iam. SOC. Nondum ô bone uir, inquam, illuc eundum. Nam ualde adhuc profunda nox. Sed eamus ad aulam, ubi deambulabimus quoad aurora luceat, postea Protagorã ipsum adibimus: neq; enim summo mane domo exit Protagoras. Quapropter confide, domi nanq; illum comperiemus. His dictis

Occasio dialogi

dicti, surreximus, & in aulam profecti sumus: ac uolens ipse fiducia eius periculum face-
 re, intuitus sum diligenter, atq; ita interrogavi. Dic age ô Hippocrates, ad Protagoram
 nunc accedis mercedem pro te illi daturus: ad qualem hominem uadis: & ipse qualis ex
 eo uir euasurus: Quemadmodû si ad Hippocratem tibi cognominem Coum illum Ae-
 sculapij stirpe natum proficisci uelles, pro te mercedem erogaturus, & aliquis quæreret,
 Dic mihi ô Hippocrates mercedem Hippocrati dabis: Qualinam homini, & cuius ra-
 tione: quid responderes: HIP. Vt medico. SOC. Qualis & ipse futurus, idest cuius gra-
 tia: HIP. Vt medicus euasurus. SOC. Sin autem aut Polycletum Argiuum, aut Phidiam
 Atheniensem adires mercede pro te oblata, & aliquis percõtaretur qualibus hominibus,
 & qua ratione Polycleto, & Phidiæ argentum offers: quid ad hæc: HIP. Tanquam scul-
 ptoribus. SOC. Tu uero qualis homo futurus: HIP. Sculptor uidelicet. SOC. Attende
 obsecro: ad Protagoram nunc ego ac tu proficiscimur, & argentû tui gratia dare tibi pa-
 rati sumus, si modo pecuniæ nostræ sufficient, & si impetrare licet: sin minus, amicorum
 insuper pecunias erogabimus. Si quis ergo nos ad hæc adeo properantes interroget. Di-
 cite mihi quæso ô Socrates & Hippocrates, qualinam homini, & qua ratione Protagoræ
 pecunias tribuere cogitatis, quid illi responderemus: Quodnã potissimû Protagoræ co-
 gnomentum audiuius: Phidiam quidem sculptorem nominant, Homerum uero poe-
 tam. Protagoram autem: HIP. Sophistam ô Socrates uirum hunc appellant, SOC. Er-
 go tanquam ad sophistam mercede conducendum pergimus: HIP. Maxime. SOC. Si
 quispiam te interroget qua mente, & qualis euasurus ipse Protagoram adeas, quid ad il-
 lum: Hic Hippocrates erubuit. iã enim aurora paulisper illuxerat, quo uultus eius pate-
 re habitus poterat. respondit deinde: Vt supradicta concludunt, profecto rãquam sophi-
 sta & ipse futurus. SOC. An non pudet inter Græcos Sophistæ cognomentis: HIP. Ve-
 hementer ô Socrates, si quod sentio proferendum est. SOC. Sed enim uide ô Hippocra-
 tes ne forte aliò tendat tuû hoc Protagoricæ artis studiû q̃ ut sophista efficiaris. Quem
 admodum grammatici ludû citharcedi q̃ atq; gymnastici non artis ipsius exercẽdæ gra-
 tia frequentasti, sed quadam potius auuiditate discẽdi, ut priuatum ac liberum hominem
 decet. HIP. Talis omnino studiij mei apud Protagoram ratio futura uidetur. SOC. Scis
 ne quid nunc factururus sis: an te fugit: HIP. Qua de re: SOC. Animi tui curã uiro, ut ais,
 sophistæ es commissurus. Quid autem sophista sit si scias summopere admirabor. Quod
 si ignoras, nescis quale sit istud, bonum ne an malum, cui operam impẽdere studes. HIP.
 Scire equidem arbitror. SOC. Dic ergo, quid sophistam esse censes: HIP. Arbitror esse
 hunc ut nomen significat, qui rationes ad sapientiam pertinentes intelligit. SOC. Idem
 quoq; de pictoribus ac fabris licet dicere, eos esse uidelicet qui ratiões ad sapientiã perti-
 nentes intelligunt. Verû si quis de pictoribus peteret, ad quarum rerû sapientiã, respon-
 deremus utiq; ad efficiendarum imaginum sapientiam, similiter q̃ de cæteris. Et si eodẽ
 modo de sophista interrogaremur, qualẽ eius sapientiam esse respõderemus: quod eius
 officium: HIP. Sapientiam profecto qua homines ad dicendum facundi reddunt. SOC.
 Vere sic forsitan diceremus, non tamen sufficienter. Responso enim illa interrogatio-
 nem aliam exigit, quibusnã de rebus dicendi peritos Sophista homines reddat. Cithari-
 sta nempe iisdẽ dicendis aptos facit, in quibus et eruditos, in pulsanda uidelicet cithara.
 nonne: HIP. Certe. SOC. At uero sophista quam dicendi facultatem præstat: quibus de
 rebus: patet quod de his quæ intelligit. HIP. Verisimile id quidẽ. SOC. Quid ergo istud
 est, quod & ipse Sophista intelligit, & alios docet: HIP. Ignoro Hercle. SOC. An non ui-
 des quanto discrimini animum tuû subdas: nũquid si corpus tuum eidem discrimini sup-
 positurus esses, quo uel in melius uerti, uel in deterius posset, non prius alicui tantum de
 te periculum facturo committeres, quàm diligenter considerasses, committẽdum ne sit
 an non: amicos quinetiam, & propinquos diu de hoc ipso cõsuluisse: Cum uero animû
 tuum pluris facias quàm corpus, & ex eius uel morbo, uel integritate tua omnia contin-
 gat uel male, uel bene habere, committendus sit an nõ huic hospiti animus, neminẽ nec
 propinquorum, nec amicorum consuluisi. Sed cum hesternò uesperì aduentû illius au-
 diueris, ad eum summo mane properas, nullo de hoc cõsilio habito, credere te ipsum illi
 debeas nec ne. Imò & tuas omnes, & amicorû pecunias erogare paratus es, quasi iam co-
 gnoueris omnino esse Protagoræ adharendum, quem neq; uidisti unquã, ut ais, neq; es
 allocu-

allocutus. Sophistam uocas illum, & quid sophista sit nescis, cui teipsum es dediturus.
 HIP. Vera loqui uideris ô Socrates. SOC. Nonne sophista est ô Hippocrates mercator quidam, & caupo uictualium quorundam quibus animus alitur? HIP. Talis mihi sanè uideatur, uerum quibus alitur animus? SOC. Disciplinis, sed cauendum est, ô amice, ne dum laudat sophista quæ uendit, nos decipiat, ut faciunt qui corporis epulas uendunt, mercatores quidam & caupones. Laudant illi quidem sua omnia, neque intelligunt utrum salubria sint an noxia corpori quæ uendunt, idque ignorant & illi qui emunt, nisi fortè illorum aliquis medicus sit, aut gymnasticus. Haud secus illi qui disciplinas uarias per urbes uenales circumferunt, & cauponantes eas emptoribus uendunt, laudant omnes. Ac fortassis eorum nonnulli ignorant saepe quid utile animo sit, quid uel inutile ex his quæ uendunt: similiter quoque qui ab illis emunt: nisi illorum aliquis sit animi medicus. Si ergo intelligis ipse quid ex his prodest, quid uel obsit, tuto emere disciplinas & à Protagora & ab alio quouis potes. Alioquin caue, ô beate adolescens, ne in summum iacturæ discrimen quæ tibi charissima sunt, deducas. Nam longe grauius periculum est in disciplinis quàm in cibis emendis. Etenim qui esculenta emit & poculenta, potest antequam his uescatur, in alijs quibusdam uasculis illa domum deferre, ibique deposita diligenter examinare, & aduocato aliquo istarum rerum perito, quid edendum bibendum uel sit, quid non, quantumque, & quando, deliberare. quamobrem haud graue est in emendo periculum. Disciplinas autem non licet alio in uase transferre, sed necesse est ut qui emit eas animo capiat, & relicto precio habeat, intra se ferens, uel inquinatus iam, uel ad meliora prouectus. Hæc itaque cum senioribus discutiamus: iuniores namque nos sumus quàm exigat tantæ rei iudicium. In præsentia tamen pergamus quò cœpimus, uirumque hunc audiamus: quo audito cum alijs communicabimus. Neque enim Protagoras ibi solus adest, sed etiam Eliensis Hippasus, & Prodicus, ut arbitror, Chius, alijque permulti uiri, & admodum sapientes. Placuerunt hæc nobis, atque perreximus. Et ingressi uestibulum sermonem quendam in quem inter eundem fortè incideramus, tractauimus. Qui ne imperfectus relinqueretur, in uestibulo colloquentes eò progressi sumus, dum disputando nobis conueniret. Audiuit nos Eunuchus quidam ianitor, sed propter sophistarum istic frequentiam uenientibus irascebatur. Pulsauimus, aperuit. cum nos uidisset, Huius sophistæ etiam hi sunt, inquit, haud ocium illi. simulque utrisque manibus nixus ostium clausit. Pulsauimus iterum, sed ille clausis foribus, non auditis, inquit, ocium illi non esset? O bone uir, inquam, neque ad Calliam uenimus, neque sophistæ sumus: sed confide, Protagora indigemus, uidere illū cupimus. Hoc nunciato uix tandem forēs patefecit. Ingressi, Protagoram offendimus in uestibulo porticus deambulantem. Sequebantur eum multi: hinc quidem Callias Hipponici filius, & germanus eius ex matre Paralus Pericle natus, & Charmides Glauconis: inde uero alter Periclis filius Xanthippus, & Philippides Philomeli, & Antimirus Mèdeus, qui inter omnes Protagoræ auditores insignior habebatur, discebatque ea mente facultatē illā, ut & ipse sophista futurus eadem quandoque profiteretur. A tergo præterea sequebantur alij auscultantes Protagoram, quorum plurimi peregrini esse uidebantur, quos ex singulis urbibus per quas circumuagatur ille congregat, mulcens eos uoce tanquam Orpheus quidam, & alliciens. Illi uero uocem passim delinuti sequuntur. Aderant & nostrates quidam in eo choro. Hunc ego chorum cum cōtemplarer, ordo me illius mirifice oblectabat. Diligenti siquidem cautione singuli obseruabant, ne passu Protagoram anteirent. Sed cum retro pedē uerteret, pedissequi auditores apte nimium, et in circulū utrinque diuisi, ita cedebant, ut posteri semper essent. Hūc post uidi, ut uerbis Homerī loquar, Hippia Eliensem in aduerso porticus uestibulo in throno sedentem. Circa quæ per subsellia nonnulli sedebant, Eryximachus Acumeni filius, Phædrusque Myrrhinusius, Andron Androtione genitus, alijque nonnulli partim ciues, partim etiam peregrini: qui de rebus naturæ sublimibus, astrorumque progressibus interrogare Hippiam uidebantur, ille autem in throno sedens dubitationes singulis enodabat. Vidi præterea Tantalum. Aderat porro & Prodicus Chius, qui in tabernaculum quoddam secesserat, quo pro penu iam antea Hipponicus uti consueuerat: sed ut omnis confluentium hospitem turba exciperetur, angulum illum quoque extractis obsonijs Callias hospitibus habitandum dederat. Prodicus igitur uillosis stramentis, & quidem multis, ut uidebatur, inuolutus, isthic adhuc recumbebat. Sedibus autem proxi-

Longe grauius periculum in disciplinis quàm in cibis emendis

mis aliqui confidebant, Pausanias Ceramensis, & penes eum adolescentulus quidam o-
 ptimo ingenio, & generosa indole præditus, nomine ut audiui Agathon, neq; mirū uide-
 ri debet, si Pausania sit charissimus, erat ibidem & Adimantus uterq; tum Cepidis, tum
 Leucolophi filius, alijq; permulti. Quæ inter se disceptarent haud satis percipere foris po-
 tui, quanquam uehemēter audire Prodicum affectabam. Sapientissimus enim diuinusq;
 uir mihi esse uidebatur, sed sonitus quidā ex uocis ipsius grauitate sub fornice cōtinue reuolu-
 tus, uerba singula confundebat. Euestigio post ingressum nostrū intrauit Alcibiades, ut
 ais ipse, pulcher, & ego credo, & Critias Callæcri filius. Nos autem cum ingressi de qui-
 busdam unā differuissimus, eaq; essemus spectacula cōtemplati, accessimus ad Protogo-
 ram. Deinde ô Protagora inquam certa de causa ad te ego & Hippocrates huc uenimus.
 PROT. Nunquid seorsum ab alijs mecum loqui uultis? an coram omnibus? SOC. No-
 bis quidem perinde est, sed cum audieris quam ob causam uenimus, ipse uideris. PROT.
 Quid ergo istud est, cuius gratia huc accessisti? SOC. Hippocrates hic nostras est Apol-
 lodori filius nobili atq; felici genere ortus. Ipse uero cum æqualibus suis de uirtute cōten-
 dit, emulatione concitus, cupitq; in republica uir illustris euadere, atq; huius rei cōpotem
 fore se sperat familiaritate tua. Vide utrum de hoc solos tecum, an coram alijs consultare
 nos deceat. PROT. Videris ô Socrates recte saluti meæ consulere. prudenti nanq; cautio-
 ne indiget peregrinus is qui amplas urbes perlustrans claris ubiq; iuuenibus persuadet
 ut relicta aliorum omnium tam suorum, quam alienigenarū, tam senum quam iuuenum
 consuetudine, sibi soli adhæreant, tanquam ipsius familiaritate præstantiores alijs omni-
 bus euasuri. inuidia aduersum eum insurgant necesse est, multiq; maleuoli huic insidien-
 tur. Ego uero artem sophisticam antiquam esse arbitror, priscos autem uiros in ea peritos
 inuidiam hanc offensionemq; ueritos aliarum artium specie dissimulasse, partem quidem
 poematis specie, ut Homerus fecit, & Hesiodus, & Simonides, partim uero sub sacrorū
 oraculorumq; appellatione, ut Orpheus, & Musæus, eorumq; etiam sectatores. Audiui
 præterea nōnullos eam artem appellasse gymnasticam, quod locus Tarentinus fecisse ui-
 detur, & qui adhuc superest sophista nullo inferior Selybrianus Herodicus, qui prisca ori-
 gine genus à Megarenibus ducit. Pythocles quinetiam Chijs sophista doctissimus, a-
 lijq; permulti sub musicæ artis uelamine sophisticam facultatem occultauerunt. Hi omnes
 sicut dictum est, & ob deuitandam inuidiam uehementer nomen dissimularunt, & sub
 artium aliarum prætextu sophisticam artem occultauerunt. Ego autem ab his omnibus in
 hoc dissentio, neq; cōducere uersutias istas existimo. Neq; enim uoti compotes eos fieri
 arbitror, Nā uiri in ciuitate præstantes dissimulationes eiusmodi omnes intelligunt. Vul-
 gus autem quodammodo non aduertit, sed ea laudat quæ ipsi prædicant. Subterfugendi
 uero studium istud cum non assequitur quod molitur, & inertem indicat fugientem, &
 aduertentes homines reddit infensiores. Existimant enim præter cætera hunc uersutum
 seductorēq; esse. Ego igitur contrariā quandam uiam sum ingressus. Confiteor me esse so-
 phistam, aliosq; docere, & hac ingenua confessione tutius quam dissimulatione illa uitari
 inuidiam censeo. Alijs præterea rationibus mihi prospexi, ut nihil mali adiuuante deo
 ob sophisticam professionem sim passus, licet multos annos facultatem hanc exercuerim.
 Sum equidem grandis natu, & cuiusq; uestrum ætate pater esse possem. Quamobrem
 gratissimum mihi erit, si de ijs mecum, audientibus omnibus qui intus sunt, uerba face-
 re uelitis. Hic ego eum suspicatus ostentare auctoritatem suam apud Prodicum & Hip-
 piam uelle, quod eius sapiētie auiditate inflammati ad eum auidiēdum profecti essemus,
 cur non inquam Prodicum atq; Hippiam, & eos qui hos comitantur, huc aduocamus, ut
 & ipsi nos audiant? PROT. Aduocemus. Vultis igitur, Callias inquit, sedes hic paremus,
 ut differatis sedentes? Consensimus omnes, & auidiēdi auiditate admodum festinantes,
 scamna unusquisq; apprehendimus, et iuxta Hippiam confestim apparauimus Ibi enim
 plurima erant subsellia. Ibi Callias & Alcibiades ueniunt, Prodicumq; & qui cū eo isthic
 erant secum adducentes. Postquam igitur confedere omnes, Repete ô Socrates, inquit
 Protagoras, his præsentibus quæ me paulo ante pro adolescente hoc obsecrabas. Eodem
 igitur, inquam, exordio quo supra utamur. Hippocrates hic adhære tibi uehementer
 exoptat: uerum quidnam sit ex hac cōsuetudine tua reportaturus, libenter audiret, Hac
 nostra erat oratio. PROT. Petis quid mecum lucraturus sis adolescens? nunquam acce-
 des

Defensio ar-
 tis sophisti-
 cæ.

Apparentes
 rationes

des ad me, quin ab eas doctior, singulisq; diebus amplius ampliusq; proficies. s o c. Haud mirum hoc o Protagora: sic enim conuenit: quando quidē & tu tam grandis natu, tamq; sapiens, si quæ nescis ab aliquo disceres, præstantior abires. At uero non id duntaxat exquirimus. Sed perinde ac si Hippocrates hic mutata sententia uersari cum adolescente hoc, nuper huc profecto Zeuxippo cuperet Heracliti filio, eumq; eodē quo nunc te pacto aggressus, eadem ex illo quæ ex te audiret, uidelicet pulchre apud se quotidie profecturum esse, Zeuxippum roget, qua potissimum in re profecturus sit, respōdeat utique, in arte pingendi: & Orthagoram Thebanum si conueniat, audiatq; ex illo doctiorem se eius cōsuetudine euasurum, qua in re doctiorem roget, in tibi arum sono Orthagoras respondeat: eodem modo & tu adolescenti huic mihiq; pro illo petenti responde. Ais enim Hippocratem siquidem Protagorę adhærebit, in dies doctiorem fore: qua tandem in re? declara. Tum Protagoras. Scite interrogas tu quidem o Socrates: & ego his qui probe interrogant, gaudeo respōdere. Hippocrates quidem si mecum uersetur, in eum errorem non incidet, in quem proculdubio incidisset cū sophistis alijs conuersatus. Alij siquidem iuuenibus obsunt. Inuitos namq; ad eas artes retrahunt quas & fugerant, arithmeticen, astronomiam, geometriã, musicam docentes. Et Hippiam simul aspiciens addidit: Quisquis autem ad me uenerit, solū id discet cuius gratia uenit: disciplina uero huiusmodi est prudens in re familiari & republica cōsultatio, qua quis & domum recte gubernat, & ciuitatis negocia optime & dicēdo transigit, & agendo. s o c. An intelligo quod uis Protagora: ciuile nãq; artē dicere mihi uideris, polliceriq; quomodo in uiros bonos ciues euadant. PROT. Hoc ipsum est o Socrates, quod passim prædico. s o c. O quam præclarum nactus es artificium, si modo es nactus. Nihil sanè aliud erga te quam quod sentio profecturum. Id equidem o Protagora doceri non posse putaram. Tibi tamen autumanti non præstare fidem non possum. Quam uero ob causam neq; doceri, neq; ab hominibus inuicem tradi censeam, æquum est, arbitror, ut dicam. Equidem quod & ceteri Græci testantur, Athenienses uiros sapientes appello. Video igitur quando concione congregata aliquid de ædificando deliberare uult ciuitas, ædificatorum consilium expeti: & cum de nauium fabrica, fabros nauium accersiri. Idem quoq; faciunt in cæteris omnibus quæcunq; doceri & disci posse existimant. Quod si quis alius de artis illius opere consultare pergat, quem eius artis expertem esse putant, clarissimus alijs in rebus sit licet ditissimusq; & nobilissimus, nihilo tamen magis admittunt, sed exhibant, exploduntq; quoad uel ipse tumultu deterritus à dicendo desistat, uel iubentibus magistratibus stipatores ipsum aut extrudant protinus, aut transfigant. Id itaq; in omnibus ad perceptionem artium pertinentibus obseruare consueuerunt. At cum de publica ciuitatis administratione consultandum est, consulti architectus æque ac faber ærarius, æque etiam cerdo, mercator, nauta, diues, pauper, ignobilis, nobilis, neq; horum quisquam quenquam explodit, ut in superioribus contingebat, quasi quod nusquam discatur, nulloq; præceptore percipiatur, consultare audeat. Constat porrò quod doceri posse non putant. Neq; publice solum hoc, sed & priuatim conspiciunt. Etenim qui ciuili sapientia pollent, uirtutem hanc in alium transfundere nequeunt. Siquidem Pericles horum adolescentum pater, in his rebus quæ sub magistro discuntur, diligenter eos erudiuit: in his autem in quibus ipse sapit, neq; ipse erudit, neq; alteri cuiquam committit erudiendos, sed passim quasi pascentes sine custode pererrant, si forte casu quodam in hanc uirtutem incidant. Idem quoq; Pericles cum esset Clinia tutor, fratris Alcibiadis huius minoris natu, illiq; metueret ab Alcibiade, ne forte consuetudine eius inquinaretur, segregauit eos, & Cliniam apud Ariphronem educauit. sed nondum sex inde mensibus exactis eum illi reddidit, cum ingenio illius diffideret. Multos præterea cōmemorare possem, qui cum in republica excellentes uiri essent, nullum tamen aut propinquorum, aut alienorum unquam docuerunt. Equidem o Protagora dum hæc animaduerto, uirtutem doceri posse diffido. Contra uero dum te audio hæc asserentē, sententiam mutare cogor, & quæ dicis haudquaquã arbitror contemnenda, existimans te usu multarum rerum, doctrinaq; & inuentione sapientem esse. Ergo si potes clarius ostendere nobis, quod uirtus doctrina aliqua comparetur, ostende obsecro, nec inuideas. PROT. Haud inuideo o Socrates. Sed utrum uobis tanquam senior iunioribus fabulam referam? an prosequar disputando? Tunc sanè audientium plurimi,

Quæ pro
mittat sophi
sta docere

Tentando
ostenditur
quod uir
tus doceri
non possit

Hæc fabula ut cunctis mallet, dicere concesserunt, PROT. Gratiorem uobis fore fabulam arbitror. Olim quandoque dii soli erant, nulla uero mortalium genera, sed cum tempus generationis fatale uenisset, ipsa dii in terræ uisceribus ex igni terræq; finxerunt, interuenientibus ijs quæ igni terræq; miscentur. Cum uero educere illa in lucem uellent, Prometheo Epimetheoq; mandarunt, ut suas cuiq; uires distribuerent. Prometheum itaq; rogauit Epimetheus, ut distributionis illius munus sibi concederet, distribuenti spectatorem se præberet. Consensit Prometheus, distribuit ille, quibusdam igitur robur absq; celeritate dedit, quibusdam imbecillioribus uelocitatem donauit, armauit nonnulla, inermibus autem aliud quoddam ad salutem machinamentum excogitauit. Quæ enim exiguo corpore clauserat, partim per aerem pennis attolli, partim per terram subrepere iussit. Quæ uero in molem amplam auxerat, ea ipsa mole ad salutem suam munuit. Similiterq; in cæteris exæquans partitus est singula, adeo ut nullum genus penitus obscuraretur. Postquam ita instruxit, ut ne mutua populatione perirent, excogitare iã cœpit suffragia qua ratione quàm facillime sub diuo agere uitam possent. Itaque illa uel pilis cõfertissimis fetisq;, uel durissimis pellibus uestiuit, quibus facile tum hyemis, tum æstus intemperiem tolerarēt, & naturalia illis stramenta iisdem ex rebus cubiliaq; parauit, pedibusq; soleas addidit, ungulas, fetas, callum, pelles itidem quàm durissimas. Deinde alimenta alijs alia suppeditauit, quibusdam ex terra herbas, nonnullis ex arboribus poma baccasq;, radices alijs. Nec defuerunt quibus daret è mutuo laniatu uictum. Cæterum uoracibus animalibus genus quodammodo sterile: cæteris autem quæ illorum ferocitati obnoxia sunt fecundum dedit, ut hoc modo genus conseruaretur. Cum uero non esset admodum sapiens Epimetheus, dotes omnes inscius effudit in bruta, neque aduertit nihil ex tanta sibi elargitione superfore, quo genus nostrum deinde donaret. Restabat ergo hominum genus immune & uacuum, itaq; quò se uerteret dubitabat. Dubitanti Prometheus adstitit partitionis illius spectator, uiditq; cætera animalia suis quæq; fulta muneribus bonisq; referta, hominem autem nudum, inermem, calceorum, stramentorumq; indigum. Iam uero imminabat fatalis ipse dies, qui in lucem terra exire cogebat. Cumq; aliam salutis humanæ uiam consultans Prometheus non inueniret, surripuit Vulcani Mineruæq; artificiosam pariter cum igne sapientiam. Neq; enim fieri poterat, ut eam sine igne nancisceretur quis, uel etiam uteretur. Eam itaq; sic hominum generi Prometheus intulit, atque ita sapientiam quæ uictum suppeditat consecuti sumus. Deerat hominibus adhuc sapientia ciuiliis. Erat illa quidem apud Iouem, cuius arcem ascendere Prometheo nondum licebat. horribiles Iouis arcem circumstantes custodes Prometheum deterrebant. Cæterum communem Vulcani Mineruæq; officinam, in qua artes excolebantur, clam ingressus furatus est igneam Vulcani artem, aliamq; Mineruæ, atq; homini tradidit, qua uiuendi facultas obuenit. Prometheus autem, ut fertur, propter Epimetheum furti pœnas dedit. Quoniam uero solus ex omnibus animantibus homo diuinæ sortis particeps effectus est, principio solus ob hæc cognationem deos esse putauit, arasq; illis statuasq; dicauit. Deinde uocem in uerba articulatim arte distinxit: ædes construxit, uestes calceosq; confecit, stramenta elaborauit, ex terra alimenta collegit. Ita homines ab initio constituti sparsim uagabantur habitabantq;, nam urbes nondum construxerant. Ergo à feris cum imbecilliores essent, passim laniabantur. Artium enim facultas ad uictum cõparandum sufficiens erat, ad pugnam uero contra bestias truculentas minime. Ciuiliis namq; peritiæ, cuius pars quædam est res militaris, expertes erant. Vt igitur se aduersus eam pestem munirent, structis urbibus congregati sunt. Congregati autem inuicem iniuriabantur, quippe qui ciuili arte carerent, quare dispersi iterum à feris lacerabantur. Verum Iupiter humanæ salutis consulens, Mercurium misit pudorem & iustitiam hominum cœtibus illaturum, ut duo hæc ciuitates ornarent deuincirentq;, & mutua beneuolentia ciues conciliarent. Interrogauit ergo Mercurius, qua cõditione pudorem, & iustitiam hominibus traderet. Num, inquit, ita ut artes distribui debent: illæ siquidem ita distributæ sunt, ut unus in arte medicinæ peritus pro rudibus multis sufficiat. cæteraq; similiter. nūquid ita pudorem & iustitiam hominibus dabo: an omnibus inseram? Omnibus, respondit Iupiter: omnes siquidem hominum participes esse debent, neque enim ciuitates ullæ constarent, si pauci quidam ut artium aliarum, sic horum participes essent. Legē præterea meo nomine condas, qua quisquis

quis omnino uel iustitiæ uel pudoris est expers, tanquam ciuitatis pestis quædam ultimo supplicio afficiatur. Hac de causa ô Socrates, tam alij omnes quam Athenienses quotiescunq; de architectura uel alio quodam opificio habendus sermo est, paucos ad consilium adhibent, cæteros autem artium imperitos excludunt, ut & tu ais, & ego approbo. Quoties autem de ciuili administratione consilium initur, quæ uirtus temperantia & iustitia constat, iure unumquenq; admittunt. quippe cum oporteat omnes huius uirtutis esse participes, aut ciuitates nullas constare. Hac ô Socrates eius de quo dubitabatur est causa. Sed ne te decipi suspiceris, hanc insuper accipe coniecturam, quod scilicet omnes mortales, mortalem omnem uirtutis huius ciuilis participem esse putet, temperantiæ scilicet & iustitiæ. Nam in cæteris facultatibus, ut tu ais, si quis se iactet, puta quod tibicen optimus sit, cum tamen in eo ipse sit rudis, audientes hunc aut rident, aut ei indignantur. Propinqui uero ut insanum admonent, & increpant. Contrà uero in ciuili uirtute contingit. nam licet sciant aliqui quempiam iniustum esse, tamen si ille hoc coram nescientibus fateatur, insanire eum existimant, neq; patefaciendam censent iniquitatem, imò semper siue ea præditus sit siue non, iustitiam ostentandam: eum uero qui non simulat iustitiam, delirare, tanquam oporteat unumquenq; aut ciuilis uirtutis participem esse, aut ex hominum cœtu uitæq; exterminari. Ex his sufficienter ostensum puto quod merito quemlibet de re ciuili consultorem admittunt, quia uirtutis huius compotem quemlibet esse censent. Quod autem uirtutem neq; innasci neq; sorte contingere putent, sed doctrina & studio comparari, deinceps tibi conabor ostendere. Nemo ob ea mala quæ uel natura uel casu fieri putat cuiquam succenset. Sed nec obiurgat, nec edocet, nec punit eos qui hisce malis premuntur, ne tales sint: sed omnes potius miseramur, ceu deformes, paruos, ualetudinarios homines. Nam quis adeo demens, ut hæc corripiat? Intelligunt fanè, ut arbitror, omnes hæc mala eorumq; cõtraria natura hominibus fortunaq; prouenire, Contrà uero cum mala quædam cuiquam uel studio uel consuetudine & doctrina parta existimant, tunc indignantur, increpant, atque puniunt. Quorum de numero iniquitas est, & impietas, ac summatim quicquid ciuili uirtuti repugnat. Quæ idcirco quisque passim damnat, corripitq;, quod ex industria, disciplinaq;, tam prauitas quam ciuilis illa uirtus proficiscatur. Si enim punitionis intentionem considerare uolueris Socrates, ex eo quoque intelliges quod homines uirtutem studio comparari putant. Nemo enim præteriti gratia punit, & ea mente iniustos affligit pœnis, quia iniuriati sunt, nisi quis tanquam brutum absq; ratione percutiat. Verum qui ratione punire aggreditur, non præteriti sceleris causa punit: neq; enim assequi potest, ut quod est factum sit infectum: sed futurum respicit, ne iterum aut ipse, aut alius quilibet exemplo eius adductus delinquat. Quisquis autem hoc proposito censuraq; eiusmodi animaduertit in errata, doctrina uirtutem existimat posse comparari. Nam absterrendi causa plectit. Hac mēte opinioneq; ad plectendum accedunt tam publice quam priuatim, quicunq; in peccantes animaduertunt. Condemnant autem puniuntq; cum cæteri omnes, eos quos iudicant peccatores, tum maxime ciues tui Athenienses. Quamobrem Athenienses quoq; ex hac ratione in eorum numero esse constat, qui doceri uirtutem putant. Ex his aperte, ut arbitror, monstratum est ô Socrates non iniuria ciues tuos in ciuili administratione cõsiliu ararij fabri coriarijq; non respuere, atq; eos doctrina & studio per exercitationem acquiri posse uirtutem, existimare. Restat dubitatio illa quam de uiris uirtute claris mouebas, quam ob causam filios illi suos in omnibus quæ præceptore consequi licet, erudiunt: quod uero ad paternam uirtutem spectat, nihilo cæteris meliores reddunt. Ad hoc rationem ô Socrates, non fabulam afferam. Sic enim cogita, utrum est unum aliquid, aut non, cuius necesse sit ciues omnes esse participes, si modo constare ciuitas debeat. Ita enim hæc tua ambiguitas soluitur, aliter uero minime. Si unum hoc extat, neq; est architectorum, neq; arariorum artificium, neq; figulorum opificium, sed iustitia, temperantia, sanctitas, &, ut paucis comprehendam, uiri propria uirtus: si hoc est inquam, cuius participes esse oportet omnes, & cum hoc discere & agere quodcunq; placeat aliud, absq; hoc nequaquam, expertem uero huius doceri, corripitq;, & puerum, & uirum, & mulierem, quoad correptione melior efficiatur: si quis autem hanc spreuerit disciplinam, eum tanquam insanabilem ciuitatibus pelli uel interfici: si ita est inquam, ut diximus, uiriq; præstantes in republica ci-

ues, in cæteris quidem erudiunt filios, in hoc uero nequaquam, aduerte quàm mirabiliter in eo excellentes euadant. quod enim doceri posse tam priuatim quàm publice opinantur, ostendimus. Cum uero & doctrina & cura acquiri hoc possit, alia filios docent, in quibus non est aduersus nescientes mortis pœna proposita: in quibus autem mors & exilium, aut pecuniarum ablatio, aut domorum subuersio premit ignaros rudesq; filios, in his non omni diligentia patres erudiunt, & ubi minæ huiusmodi urgent, doctrina curaq; leuior adhibetur? Existimare decet, ô Socrates, à teneris annis usque ad uitæ finem erudiri eos atque moneri. Nam cum primum puer quæ dicuntur intelligit, nutrix, mater, pædagogus, pater, ad hoc omni cura studioq; contendunt, ut in singulis, tum uerbis, tum operibus optimus puer euadat. Singillatim enim monstrant quid iustum, quid iniustum, quid honestum, quid turpe, quid sanctum, quid ue prophanum sit, quæ agenda, quæ non. Quibus si obtemperat puer, bene secum agi putant: sin renititur, tum ueluti contortum obliquum, que lignum minis plagis, que dirigunt. Posthæc ludimagistris pueros curandos tradunt, morumq; bonorum diligentiam multo magis quàm literarum citharæq; doctrinam à magistris exposcunt, præceptores autem susceptos curant & excolunt. Et literas ubi tantum didicerunt, ad scriptaq; conuertuntur, poetarum in primis excellentium opera illis legenda ediscendaq; proponunt, quibus monumenta quamplurima inferuntur, priscorumq; uirorum uirtute præstantium gesta laudantur, ut puer æmulatione accensus præclara maiorum facinora imitetur. Citharistæ quoq; tum alijs quibusdam huiusmodi, tum præsertim temperantiæ student, cauentq; nequid perperam adolentes agant. Atque ubi pulsare iam citharam didicerunt, rursus poetarum aliorum modulatione præstantium cantilenas docent, quas ad citharam canant, rhythmosque & harmonias puerorum animis conciliare conantur, ut mitiores modestioresq; & concinniores effecti, & ad agendum utiles sint, & ad dicendum. Omnis enim hominis uita numerosa quadam indiget consonantia. Post hæc ad gymnasiolorum magistros parentes filios mittunt, ut si mimum aptumq; adepti corporis habitum, optime menti suggerant ministerium, ne fragilitate corporum impediti, à militaribus civilibusque actionibus tanquam laboriosis absterreantur. Hæc nempe obseruant maxime ij qui maxime possunt: possunt autem maxime opulentissimi uiri, eorumq; filij, qui primi disciplinarum scholas ingressi, nouissimi exeunt. Scholis autem egressi, à magistratibus leges iuraq; discere, eorumq; exemplo uiuere coguntur: nequid ipsi proprio ingenio freti temere agant: sed quemadmodum literarum magistri pueris adhuc scribendi ignaris, calamo exëplar quoddam præscribunt, ad cuius characteres scribendi artificium imitando perdiscunt: ita ciuitas leges præscribens priscorum hominum in legibus ferendis prudentissimorum inuenta, ad earum normam imperare cogit quemlibet & parere. Eos autem qui præuaricantur, punit: punitioq; huiusmodi & apud uos & apud alios multos, propterea quod tanquam pœna iudicialis dirigat transgressorem, iudicium correctioq; uocatur. cum igitur talis tanta que sit uirtutis tam priuatim quàm publice cura, an dubitas adhuc ô Socrates, mirari que si uirtus doceri queat? Neque uero mirari hoc quisquam debet, immo multo magis si doceri non possit. Quærebas præterea quæ ob causam bonorum patrum filij mali reperiuntur. Hoc iterum docere te pergo. neque hoc mirum uideri debet si uera sunt quæ dixi, uidelicet uirtutis curam non ad unum aliquem duntaxat, sed ad omnes spectare oportere, si modo consistere ciuitas debeat. Si autem ita est, ut loquor, immo certe cum ita sit, elige atque considera quamuis aliarum facultatum & doctrinarum: ut puta si non posset consistere ciuitas, nisi tibicines omnes essemus, qualiscunq; esse quilibet posset, nonne hoc quilibet priuatim publice unumquencq; doceret, huiusq; ignarum sine inuidiæ liuore corripere: quemadmodum nunc quæ iusta & legitima sunt, quilibet sine inuidia prædicat, neq; hæc ut alia celat. prodest enim omnibus communis iustitia uirtusq;. Atque idcirco omnes omnibus quæ iusta & legitima sunt, libentissime monstrant. Si ergo in tibiærum flatibus eadem animi flagrantia charitateq; inuicem nos erudiremus, num optimorum tibicinum filij magis quàm deteriorum in his sonis periti euaderent? nequaquam, ut arbitror, sed quicumque natura ad tibiæ inflandas ingeniosus esset, magis proficeret, tardus autem minus: ac sæpenumero periti tibicinis rudis euaderet filius: sæpe etiam inepti filius aptus. Veruntamen omnes sufficentes essent tibicines, si cum his conferrentur

rentur qui rudes sunt, nihilque rerum earum intelligunt. Similiter eum existima Socrates, qui iniustissimus tibi uideatur inter homines sub lege uiuētes, iustum fore, iurisque auctore siquādo cum illis hominibus cōferatur, quibus nec disciplina sit, nec iudicia, neque leges, neque necessitas ulla in uita quae uirtutē colere iubeat, efferatque sint, ut illi quos anno praeterito in Lenæo poeta Pherecrates erudiuit: ac si fortē in eos homines incideres, qui ex eorum coetu sint humani generis hostes, bene tecum agi putares, si Eurybatum offenderes & Phrynondam, deploraresque fortunam tuam, desiderans nostrorum hominū prauitatem. Nunc autem delicatior uideris o Socrates, quum enim omnes pro uiribus uirtutis praeceptores sint, nullus tamen tibi talis apparet. Quinetiam si quaereres quis praeceptor nos Graece loqui docuerit, nullus utique apparet. Item si peteres quis docuerit mechanicorum artificum filios ministerium illud, quod patres eorum consortesque alij eiusdem artis exercent, quod uel filij imitantur, haud facile, o Socrates, praeceptor illorum reperiretur: innumerabilium uero aliorum, perfacile. Ita de uirtute dicendum, ac caeteris talibus. Verum satis nos habere putandum, si quis paulo commodius quam caeteri iuuenes ad uirtutem prouehat. Ex quibus unum me esse profiteor, subtiliusque caeteris omnibus rationē qua boni honestique fiant, cognoscere, atque ita rem ipsam perficere, ut dignum est ea mercede quam exigo, immo etiam mercede maiori, quod ipsi quoque discipuli iudicant. Exactionis autem meae haec est conditio: postquam aliquis a me didicit, si uult ille quidem retribuit quantum exigo argentum, sin minus, ingressus templum, iureiurando praestito aestimat quanta mercede digna sibi mea documēta uideantur, tantamque exponit. Quod igitur uirtus doceri discique possit, o Socrates, hac fabula tibi sit & ratione probatum. Quod & Athenienses ipsi testantur. Ostendimus item nihil mirum uideri debere, si bonorum patrum mali sint filij, malorum uel boni, quandoquidem & Polycleti filij, Parali & Xanthippi huius aequales, si cum patre comparentur, interuallo quodam longissimo superantur, similiter etiam aliorum artificum filij. Neque dum adolescentes hi reprobandi sunt, spem quippe aliquam praebent, iuuenes sunt enim. Cum haec ostendisset Protagoras, loquendi finem fecit. At ego diu post, utpote superiori oratione, delinitus, in os Protagorae inhiabam sequentium uerborum desiderio inflammatus. Verum postquam destitisse prorsus animaduerti, me ipse recepi, & ad Hippocratē conuersus: o fili Apollodori inquam, quam ingentes tibi debeo gratias, quod me huc hodie adduxisti. Nam plurimi facio haec a Protagora audiuisse. Antea enim haud humanam curam esse rebar, qua uiri boni efficiuntur: nunc autem eam esse persuasus sum. Sed paulum quiddam restat iterum declarandum, quod uidelicet Protagoras facile demonstrabit, postquam multa haec edocuit. Etenim si quis de iisdem rebus cum aliquo forensium oratorum agat, fortē tales sermones audiet, quales Periclis esse solent, caeterorumque eloquentium hominum. si autē de aliquo redinterrogando instet urgeatque, librorum instar, neque quid respondeat, neque quid interrogent, ipsi habent. Si quis uero de aliquo, paucis obiter ab ipsis dicto roget, uelut aes percussum alte resonant, longeque uociferantur, nisi eorum dicta protinus excipias. Atque ita rhetores breue quiddam interrogati, prolixam producunt orationem. Verum Protagoras hic copiose & ornate loqui potest, quod superior testatur oratio. potest etiam cum rogatur, summatim ac breuiter respondere: & interrogans ipse, consistere & excipere responsionem, quod quidē de paucis dicere licet. In praesentia igitur, o Protagora, parum quiddam desidero, quod si declaraueris, putabo mihi in omnibus satisfactum. Virtutem ais doctrinae studio comparabilem, & ego sicui unquam, tibi maxime credo. Quod uero te dicente sum admiratus, aperias obsecro. Dicebas enim Iouem iustitiam & pudorem hominibus infundisse. Deinde procedente sermone, saepe iustitiam nominasti, temperantiam, sanctitatem, perinde ac si ista omnia sub una quadam uirtute contineantur, unumque aliquid ipsa uirtus existat. Haec mihi liquidō explanari uelim, utrum scilicet unum quiddam sit uirtus, cuius partes sint iustitia, temperantia, sanctitas: an haec inquam, omnia quae nunc retuli nomina unius eiusdemque rei sint, hoc est inquam, quod insuper requiro. PROT. At facilis est o Socrates, ad ista responsio, quod uirtutis ipsius quae summatim unum est, partes sunt quae interrogas omnia. SOC. Vtrum quemadmodum uultus unius partes sunt os, nares, oculi, aures? An sicuti auri partes nihilo differunt a toto, praeterquam magnitudine quadā & paruitate? PROT. Ita se habere mihi uidentur o Socrates, uirtutis partes ad

Repetit quae
dā dicta Pro-
tagorae ut cō-
uincat ipsū

totam, ut uultus partes omnes ad totum. S O C R. Vtrum alij homines aliam uirtutis partem accipiunt: an necesse est, eum qui unam habet, omnes habere? P R O T. Nullo modo, quoniam multi fortes quidem sunt, sed iniusti: & alij iusti quidem sunt, sapientes minime. S O C. Nunquid sapientia & fortitudo partes uirtutis sunt? P R O T. Omnino quidem, & praestantissima pars omnium est sapientia. S O C. Est ne hoc quidem aliud, illud uero aliud? P R O T. Est. S O C. Nunquid & potentiam utrunque propriam habet: quemadmodum e uultus partibus oculus non est auribus similis, neque illorum potentia eadem, neque alia quaelibet pars alterius, aut potentia, aut alio quoquam similis est. Ita ne uirtutis partes se habent, ut neque alia aliarum sit similis, neque eadem, neque potentia eadem? An forte ita esse constat? si quidem naturae uirtutum exemplar quod induximus, congruit. P R O T. Sic certe est o Socrates. S O C. Non est igitur pars uirtutis alia talis qualis scientia, neque qualis iustitia, uel fortitudo, uel temperantia, uel sanctitas. P R O T. Non certe. S O C. Age in commune consideremus, quale nam quiddam istorum quoduis existit, primum quidem sic. Iustitia res quaedam est, an nulla? Mihi quidem res quaedam esse uidetur. Tibi uero? P R O T. Et mihi. S O C. Quid uero: si quis a me & te sciscitetur, o Protagora atque Socrates, dicite quaeso, num res ista quam modo iustitiam nominabatis, eo ipso quo est iustitia, est & iusta, an iniusta? Ego quidem iustam esse dicam. tu uero mecum sentis: an non? P R O T. Tecum plane. S O C. Ego igitur interroganti responderem talem esse iustitiam, quale & iustum. tu uero? P R O T. Ego quoque. S O C. Si quaereret iterum, nunquid & sanctitatem aliquam esse dicamus, consentiremus utique, ut opinor. P R O T. Consentiremus. S O C. An non & hanc rem aliquam esse dicitis, si roget ille, nonne & hoc assentiremur? P R O T. Et hoc. S O C. Num rei istius naturam talem putatis ut sancta sit, an ut prophana? Interrogationem hanc aegre ferrem, ad eumque conuersus obijcerem, Bona uerba quaeso, Nunquam porro sanctum aliquid esset, nisi & sancta ipsa sanctitas esset, quid & tu: an non similiter responderes? P R O T. Similiter. S O C. His si adijceret, an quae supra dixistis, recte acceperit? Videbamini enim paulo ante asserere, ita se inuicem partes uirtutis habere, ut non sit alia pars qualis est alia. Inferrem equidem ad haec, quod alia recte acceperit: quod uero me in eo consensisse putarit, non recte. Nam Protagoras iste haec respondit: ego autem quaesui. Ergo si dicat, o Protagora, uere loquitur Socrates, ipse es qui ais, uirtutis partem aliam non esse talem qualis est alia: tuus hic sermo est. Quid illi tu respondebis? P R O T. Neesse est, o Socrates, assentiri. S O C. His concessis, quid illi potissimum respondebimus, si ultra sic obiecerit: Non ergo talis est sanctitas, ut res iusta sit: neque iustitia talis, ut sancta: sed illa talis, ut non iusta, haec ut non sancta. iniusta itaque illa, haec prophana. Quid ad haec, inquam? Equidem mea sententia iustitiam esse sanctam, & sanctitatem iustam esse dicam. Arbitror enim te permitturum, ut pro te illud ipsum respondeam, quod uidelicet aut idem sit iustitia quod sanctitas, aut inuicem quam simillima: ut maxime omnium talis iustitia qualis sanctitas, & qualis sanctitas talis iustitia sit. Vide num me ita respondere prohibeas, an consentias. P R O T. Haud ita simpliciter istud mihi uidetur, o Socrates, ut concedi possit sanctitatem iustam, sanctam uel iustitiam esse. Verum differentia quaedam inesse apparet. sed quid tandem id refert? Si uis esto nobis sanctitas iusta, sancta quoque iustitia. S O C. Mihi uero non. Nec opus habeo ut istud, si uis, & si tibi placet: redarguatur. Sed ut me & te dicatur uolo. Dico autem & me & te, existimans tum demum recte sermonem discuti, si tantum hoc si, ex eo tollitur. P R O T. Enim uero simile quiddam habet iustitia sanctitati. Nam quodlibet cuiuslibet quiddam simile habet: praeter illa quae omnino inter se contraria sunt, ut album, nigrum, molle, durum. Atqui & illa quae supra diximus aliam aliamque inter se uim habere, nec tale esse alterum quale alterum est, ceu uultus ipsius partes, quiddam simile inter se habent, estque quodammodo tale alterum quale alterum. Atque hac ratione licet haec refellas, si placet, quod cuncta inuicem similia sint: non tamen quaecumque simile quiddam habent, similia uocanda sunt, neque etiam quaecumque dissimile quiddam, inuicem dissimilia, si exiguum quiddam simile uel dissimile habent. S O C. Admiror equidem o Protagora, si ita iustum sanctumque inuicem sunt, ut parum quiddam simile inter se habeant. P R O T. Haud ita omnino, neque tamen ita prorsus ut ipse arbitrari uideris. S O C. Postquam haec tibi molesta sunt, dimittamus: aliud uero quiddam ex his quae dicebas, consideremus. Infaniam aliquid uocas: eiusque contrariam sapientiam esse dicis?

PROT. Equidem. SOC. Num cum recte frugaliterque homines uiuunt, ita agentes, temperanter agere putas, an cum contra agunt? PROT. Temperanter agere uidentur mihi, cum frugaliter recteque agunt. SOC. Nonne temperantia temperanter agunt? PROT. Necesse est. SOC. Nonne quicumque non recte agunt, insane agunt: & qui ita agunt, non temperanter agunt? PROT. Ita uidetur. SOC. Ergo insane agere, contrarium eius est, quod temperate agere dicitur. PROT. Est utique. SOC. Nonne igitur quae insane fiunt, insaniam fiunt: quae temperate, temperantia? PROT. Profecto. SOC. Nonne quicquid robore fit, fit robuste: & debilitate quicquid fit, debilitate? PROT. Apparet. SOC. Et quicquid uelocitate, uelociter: quicquid autem tarditate, tarde? PROT. Et hoc. SOC. Et quod eodem modo fit omnino, ab eodem efficitur: quod uero contrario modo, efficitur a contrario? PROT. Assentior. SOC. Dic obsecro, est ne pulchrum aliquid? PROT. Est profecto. SOC. Huic contrarium aliud quicquam est, quam turpe? PROT. Nihil aliud. SOC. Est & aliquid bonum? PROT. Et bonum. SOC. Ei nunquid aliud contrarium nisi malum? PROT. Non aliud. SOC. Est ne aliquid in uoce acutum? PROT. Sanè. SOC. Num aliud illi contrarium quam graue? PROT. Hoc ipsum. SOC. An non unicuique contrariorum non multa, sed unum est contrarium? PROT. Vnum duntaxat. SOC. Resumamus iam quae hactenus a nobis concessa fuerunt. Concessimus plane, uni unum solum esse contrarium. PROT. Nempe. SOC. Item quod contrario modo fit, a contrarijs effici. PROT. Hoc quoque. SOC. Admisimus praeterea contrario modo fieri quod insane fit, & quod temperate. PROT. Etiam. SOC. Rursus quod temperate agitur, a temperantia prouenire, quod insane ab insaniam. PROT. Conuenit. SOC. An non, si contrario fit modo, fit a contrario? PROT. Utique. SOC. Est autem hoc quidem a temperantia, illud autem ab insaniam. PROT. Certe. SOC. Contrario modo? PROT. Contrario: SOC. Nonne igitur a contrarijs. PROT. Et a contrarijs. SOC. Insaniam itaque temperantiae contraria est? PROT. Apparet. SOC. Recordamur supra nos concessisse sapientiae insaniam esse contrariam? PROT. Certe. SOC. Quin & uni unum solum esse contrarium? PROT. Et hoc. SOC. Vtram igitur orationum harum reiiciemus Protagora? eamne qua dicitur unum uni solum esse contrarium? An quae uolebat sapientiam a temperantia differre: cum utraque pars uirtutis esset: ac etiam praeter id quod diuersae hae utraque sunt, dissimiles quoque esse tam ipsas quam earum uim, sic quemadmodum illas in uultu partem? Vtrum istorum refutabimus: utrumque sanè haud satis apte dicitur. neque enim concinunt inter sese. Nam qua ratione consonarent, si quidem necessarium sit uni unum duntaxat contrarium esse, pluribus uero nequaquam: insaniam autem quum unum sit, sapientia & temperantia contrariae uideantur? Ita ne an aliter, o Protagora? PROT. Esto tandem. quid tum? SOC. An non hac ratione unum erit sapientia temperantiaque: & supra constitit idem quodam modo esse iustitiam & sanctitatem? Age Protagora, ne pigeat, sed pergamus ad reliqua. Videtur tibi uir iniustus, iniuste agendo temperanter sapere? PROT. Ego quidem confiteri hoc, o Socrates, non auderem, plurimi autem hominum asserunt. SOC. Vtrum ergo ad illos, an ad te uerba dirigam? PROT. Si placet, ad hunc primo uulgi sermonem edisseras. SOC. Nihil mea refert, modo ipse respondeas, haec tibi uideantur, an minus. Nam ipsum sermonem in primis ego discutio. Istud autem quod & me interrogante, & te respondente fit, sic accidit forte. Hic Protagoras efferebatur primum sermonis difficultatem causando, postea uero respondere concessit. Age, inquam, ab initio mihi responde. Videntur aliqui tibi iniuste agendo, sapere temperanter? PROT. Esto. SOC. Temperanter uero sapere, bene sapere uocas? PROT. Voco. SOC. Bene autem sapere, bene consulere in eo, in quo ceteri iniuriam exercent? PROT. Esto. SOC. Vtrum si bene faciunt quod iniuriatur, an si male? PROT. Si bene. SOC. Dicis ne bona quaedam esse. PROT. Dico. SOC. Num ea bona sunt, quae utilia sunt hominibus? PROT. Imò per Iouem, bona quaedam uoco, etiam sibi hominibus utilia non sint. SOC. Cum autem uideretur mihi Protagoras subirasce, & ad responsionem inuitus descendere, mitius eum submissiusque rogavi. Nunquid ais Protagora, quae nulli hominum utilia sunt: an quae nullo modo utilia? Et talia quaedam bona appellas? PROT. Nequaquam. Sed ego multa noui hominibus, inutilia, cibos & potiones, & pharmaca, aliaque permulta: alia uero utilia. Quaedam autem quae hominibus perinde sunt, equis asserunt magnum momentum. Et nonnulla bobus, nonnulla canibus, quaedam

Interrogati
ones per cō
iugata, & cō
traria, ut
probet unū
uni esse con
trarium

Vagatur
sophista

quædam uero nullis horum, sed arboribus potius. Et eorum quæ arboribus, quædam ita se habent, ut sepe radicibus prosint, germinibus obsint. Quemadmodum sterquilinum radicibus utile, ramusculis caulibusque est noxiū admodū. Oleum quoque arboribus omnibus herbisque maxime prodest: pilis autem animalium omnium, humanis exceptis, nocet plurimum. Nam & pilis hominum & toti corpori confert. Atque ita uaria quædam & multiformis res bonum existit. Vnde & oleum externis nostri corporis partibus optimum, interioribus pessimum. Quapropter medici ægrotantibus olei usum uetant, nec uti permittunt, nisi quam parcissime ad obsoniorum quorūdam male olentium offensio- nem reiiciendam. Cum hæc dixisset Protagoras, præsentibus frequenti applausu acclamā- tes, illius dicta comprobauerunt. At ego, ô Protagora inquam, sum equidem nimis obli- uiosus, ac si quis orationem in lōgum protrahat, de quo uerba fiunt, protinus obliuiscor. Sanè si surdaster sim, & mecum sermonē inires, existimares altius mihi quam cæteris in- clamandum. sic in præsentia cum obliuiosum hominem alloquaris, cōciliatoribus mecum responsonibus agas, si modo uis ut te cōsequar. PROT. Quam exigis breuitatem? num breuioribus quam oporteat uerbis agi tecum iubes? SOC. Minime omnium. PROT. An fortè quot opus est uerbis? SOC. Tot utique. PROT. Nunquid ego orationi modum im- ponam? an tu potius debitum terminum statues, quem non liceat transgredi, eumque lo- quendo sim obseruaturus? SOC. Audiui equidem posse te copiose, quoties lubitum est loqui, ut nunquam tibi desit oratio, necnō res easdem paucioribus quam quisquam mor- talium uerbis perstringere: & eam ipsam uim cæteros, ut audio, docere potes. Si ergo me cum disputaturus es, breui illa & concisa ratione dicendi utere quæso. PROT. O Socra- tes, multis cum hominibus olim dicendo certauī. Quod si quod tu mones egissem, si, inquit, ad normam mihi ab auditore præscriptam uerba fecissem, nihilo quoquam melior essem, nec Protagoræ nomen tota Græcia resonaret. Ego autem quum cognouissem superio- rem respondendi modum illi minime placuisse, eumque sponte quidem deinceps ita mini- me responsurum, haudquaquam expedire mihi censeui, ut illis disputationibus interesssem, atque idcirco ô Protagora, inquit, haud moror disputationē, nisi ex sententia tua nobis proce- dit. Etenim si ita differere uis, ut ego assequi possim, adstabo equidem: nam tu quidem, ut de te fertur, & ipse profiteris: æque eadem potes & summam perstringere, & amplif- sime edisserere: es enim sapiens: ego autem ad prolixam orationem ineptus sum: atque utinam eius compos essem. uerum tua intererat nobis aliquantulum indulgere, quando quidem æque es ad utrumque paratus, ut disputatio peragatur: postquam uero non uis, & me usque adeo negocia urgent, ut nequeam tecum hic diu commorari, quamuis ista liben- ter audissem, ab eo iam quò res ipsa me uocat. His dictis, surrexi protinus abiturus. Sed Callias dextera quidem meprehendens, sinistra pallium, dixit, Haud te dimitemus So- crates: nam si exieris nunc, uix erit deinceps ut ita colloquamur. Mane obsecro, nullius me oratio perinde ut tua illa cum Protagora oblectabit. Quare & mihi & omnibus his obsequere. At ego iam surrexeram exiturus. & ad Calliam inquam: O Hipponici fili, tuam semper philosophiam admiratus sum, nunc laudo insuper atque amo. Quocirca gra- tificari tibi uehementer optarim, si possibilis poscas. Quod uero nunc petis, perinde est ac si orares, ut Crisonem Imeræum cursorem iuuenemque æquis passibus sequerer, uel ali- quem eorum qui longissimum interuallum excurrere solent, aut diurnum cursum pera- gere. obijcerē enim multo magis me ipsum optare, quam te, qui hosce cursores cursu æ- quare queam, sed nequeo. Quod si me & hunc quali alterum Crisonem spectare pariter concurrentes uis, ipsum ora, ut æquis me passibus comitetur. Nam ego quidem celeriter currere nequeo, hic autem tarde potest. Ergo si optas audire me & Protagorā disputan- tes, eum obsecra, ut quæadmodum à principio fecit, ita nunc paucis uerbis & ad proposi- tam quæstionem respondeat. Alioquin quis erit disputandi modus? Putabam sanè aliud esse inuicem differēdo colloqui, aliud cōcionari. Sed uideo ô Socrates, inquit Callias, æ- qua petere Protagoras uidetur, dum cēset licere sibi suo arbitratu differere, tibi item tuo. Hic Alcibiades, haud recte loqueris, inquit, ô Callia. Socrates enim hic concionandi im- potentem se esse fatetur, & in hoc Protagoræ cedit. Si autē & in disputando, accipiendisque & reddēdis rationibus cedat alicui, summopere mirabor. Si ergo Protagoras cōfiteat So- crate se esse disputando inferiorē, sat iam Socrates habet, sin autē hoc quoque sibi uēdicat, cum in-

Crifo Imeræ-
us cursor

cum interrogante Socrate congregiatur, & uicissim respondendo haud per longas ambages circumuagetur, neq; concionando occasionem intercipiat disputandi, neq; rationem reddere Socrati respuat, dum profusius loquitur, quoad plurimi audientium id de quo agitur, obliuiscantur. equidem pro Socrate fideiubeo, eum quae dicentur obliuioni minime mandaturum, licet iocetur nobiscum, obliuiosum esse se dicens. Mihi sane uidetur Socrates equiora admodum postulare. Decet enim unumquemque sententiam suam exprimere. Post Alcibiadem, ut arbitror, inquit Critias. O Prodicus atq; Hippia, Callias quidem Protagorae uehementer suffragari uidetur. Alcibiades autem contentiosus nimis est & pertinax, quocumque se uerterit. Nos autem alteri magis quam alteri fauere non decet, uel Socrati, uel Protagorae, sed communiter utrumque rogare, ne postquam coeperint, media in disputatione desistant. Cum haec ille dixisset, Probe, Prodicus inquit, loqueris o Critias; decet enim eos qui disputationibus his interfunt, communes quidem esse utrorumque auditores, & quos autem minime. Neque uero idem hoc est & illud. communiter quippe audire utrumque decet, non autem aequae utrique tribuere. Sapietiori quidem plus, imperitiori uero minus. Equidem o Protagora atq; Socrates, arbitror uos inuicem non nihil debere concedere, & de his quae dicentur, ambigere quidem simul, contendere uero nequaquam. Ambigunt porro propter beneuolentiam cum amicis amici, contendunt autem aduersarij et hostes. Atque ita quae optime disputatio nostra procederet. Vos siquidem ita disputantes, maxime a nobis audientibus probaremini, non laudaremini inquam. Probant utique auditores mentis iudicio absque deceptione: laudant uerbis, plerumque falso praeter sententiam aliquid extollentes. nos item auditores ita maxime gaudio, non uoluptate afficeremur. Gaudio afficitur ille, qui discendo & contemplando ipsa intelligentia delectatur: uoluptate perfunditur, qui dum comedit, uel alio quodam oblectamento potitur, ipso sensu corporis delectatur. Cum haec dixisset Prodicus, praesentium plurimi consenserunt. Deinde Hippias ille sapiens sic exorsus est. Arbitror o uiri praesentes, uos omnes cognatos, propinquosque & conciuues inuicem esse natura, non lege. Simile namque simili natura cognatum. Lex autem tyrannus hominum, multa praeter naturam cogit. Turpe itaque esset, si nos qui rerum naturam callemus, sapientissimi quique Graecorum omnium sumus, postquam de hoc ipso disputaturi hanc in urbem conuenimus totius Graeciae sapientiae arcem, hisque in aedibus urbis totius amplissimis sumptuosissimisque congregati sumus, nihil tanta hac amplitudine dignum ostenderemus, sed uiliu hominum more altercantes, inuicem dissentiremus. Vos equidem, o Socrates & Protagora, hortor & obtestor, ut subesse nobis uelut sub arbitris uelitis, qui uos ad medium sint perducturi. Neque tu exactam dialogi formam, o Socrates, et illam tuam breuem nimis breui loquentiam requires, siquidem est Protagorae molestum: sed laxa paulisper obsecro frena, quo sermones magnificentiores splendidioresque sint. Et te insuper Protagora quaeso, ne tentis omnibus rudentibus, uelisque plenis in altum sermonum mare protinus delabare, unde nusquam tellus conspiciatur, sed annitami ut mediocritatem pro uiribus uterque seruetis. Igitur faciatis quod uolo, obtemperetisque: caduceatorem praefectumque certaminibus, omnesque laudarunt. Me uero hoc idem hortatus est Callias, rogaruntque eligere arbitrum. At ego, non decet inquam, iudicem huius disputationi praeficere. Nam si nobis imperitior erit iudex, iniustum erit ut deterior aliquis potioribus praesit. Si similis, rursus haud recte agetur. Similis enim nobis similia faciet. Quapropter superuacua erit. Praestantior uero nobis quenquam eligere impossibile reuera est, ut arbitror, quippe cum Protagora hoc sapientior alius eligi nequeat. quod si quem elegeritis nihilo doctiorem, afferetis tamen, dedecori Protagorae hoc erit, quod ei tanquam inficio & ignobili iudicem delegistis. Mea uero nihil interest. Caeterum ut quemadmodum uultis, disputare pergamus, ita mihi uidetur agendum. Si non uult respondere Protagoras, interroget saltem, ego autem respondebo, eique conabor ostendere quo pacto respondere quis alteri, meo quidem iudicio, debeat. Ac ubi ego ad quamlibet eius interrogationem ei respondebo, ille mihi uicissim officium idem promittat. Et si forte parum alacris esse ad disputandum uideatur, ego simul & uos hominem oremus, quemadmodum uos me nunc oratis, ne coetum dissoluat. Neque uero opus est ut unum iudicem proponatis. Vos enim una omnes iudicabitis. Consenserunt omnes sic esse agendum, Protagoras autem inuitus ad haec descendere uidebatur.

Tandem

Differētia inter communes et quos auditores

Inter probare et laudare

Inter gaudere & uoluptate capere

Tandem concedere coactus est interrogaturū se, & postquam satis interrogauerit, breuiter responsurum, itaq; in hunc modum interrogare coepit. Arbitror ō Socrates, præcipuā doctrinæ partem in hoc cōsistere, ut carmina quis quā plurima habeat in promptu. Est autem hoc ut poetarū dicta intelligere possit, quæ recte scilicet habeant, quæ minus: sciatq; discernere, & cum interrogetur, rationem dare. Et nunc quidem interroget aliquis de eo ipso quod utriq; iam inuestigamus, uirtute scilicet. Sed hoc intererit, quod ad carmina disputatio est trāsata. Dicit enim Simonides ad Scopam Creontis Thesalici filiū, difficile esse uirū uere bonū fieri, manibus pedibusq; & mēte nō adamussim quadratis. Tenes ne memoria carmina, aut uis ut uniuersa exponam? SOC. Nihil opus est. Teneo nanq; & diligens mhi horum carminum cura fuit. PROT. Bene loqueris. utrum bene recteq; dixisse tibi uideatur Simonides, an non? SOC. Immo optime. PROT. Videtur ne recte loqui Poeta, si ipse sibi met contradixerit? SOC. Minime. PROT. Attende itaque diligentius. SOC. Satis ō bone uir, attendimus. PROT. In eisdem carminibus postea dicit, Pittaci sapientis licet uiri sententiam absonam sibi uideri, qua inquit, Difficile est bonum manere. Cernis eundem Simonidem hæc & superiora dixisse? SOC. Equidem. PROT. Nunquid eadem hæc & illa sunt? SOC. Eadem, inquam, ut mihi uideatur. Et simul metuens ne quid ultra adijceret, interrogauī, an non ipsi quoq; uideretur. Rogas, inquit, utrum constare sibi met illum putem, qui hæc utraq; dixit? & primo quidem proposuit bonū uirum fieri uere difficile esse, paulo autem post tanquā sui ipsius oblitus, Pittacum eadē cum illo dicentem, difficile scilicet esse uirum bonum manere, carpit, eius dicta respuens, qui eadem dixerat. Enim uero cum opinionis eiusdem ac suæ auctorem Pittacum accusat, se ipsum damnat. Quapropter aut prius aut posterius non recte dicit. His dictis acclamarunt auditores plurimi, & Protagoram collaudarunt. Ego autem primum tanquā a pugili robusto percussus oculis uertigine caligātibus uacillauī. Nam & eius uox, & aliorum clamor me profus obruerant. Deinde uero, ut apud te uerum ingenue fatear, quo spacium ad Poetæ mentem inuestigandam captarem, ad Prodicum conuersus inquam, Conciuis tuus ō Prodice Simonides extitit. Ergo tua interest illi opem ferre. Videor equidem sic aduocare te, quemadmodum apud Homerum Scamander ab Achille obsessus Simoentem aduocauit, O dulcis frater, uiri huius unā ambo uim cōprimamus. Haud secus ego te nunc accerso, ne Protagoras Simonidem nostrum expugnet. Equidem ut Simonidi succurratur, illa concinnitate tua opus est, qua uelle distinguis & cupere, & quæ multa atq; præclara paulo ante dicebas. Et nūc quidem uide num tibi idem quod mihi uideatur, neq; enim repugnare sibi in dicendo Simonidem putō. Sed tuā ō Prodice, sententiā prior expone: idem ne tibi fieri & esse uideat, an aliud? Aliud, inquit Prodicus. Nōne in primis, inquā, Simonides hoc dicit, quod uirum uere bonū fieri difficile sit? Vera narras, inquit Prodicus. Pittacum autem improbat, non ut Protagoras censet, idem sed diuersum dicentem. Non enim dixit Pittacus difficile esse uirum fieri bonum, ut Simonides, sed bonum perseuerare. Est autem non idem ō Protagora, sicut existimat Prodicus iste, esse & fieri. si autem non idem est esse quod & fieri, haudquaquam sibi ipsi Simonides cōtraria ponit. Ac dicere fortassis Prodicus huic & multis alijs illud Hesiodi licet, effici bonum difficile quidem esse. qui ante uirtutē sudorē à dijs positum inquit. Verum ubi ad summū uerticem peruentum sit, facilem esse, quæ cōparatu difficilis fuit. Prodicus igitur cum hæc audisset, me laudauit. Protagoras autem, ista ō Socrates emēdatio inquit, plus habet uitij q̄ quod emendas. Male igitur, inquam ego, ō Protagora mecum actum est, ut uideatur, sumq; ridiculus medicus: quippe qui dum curare contendo, morbum exaugeo. PROT. Atqui sic tamen res habet. SOC. Qua ratione? PROT. Nimis enim inscius Poeta ille fuisset, si adeo uirtutem parui fecisset, ut facilem esse eius possessionem existimasset, cum sit omnium difficillima, id quod omnibus uideatur. SOC. Opportune per louem nostris iste Prodicus sermonibus interuenit. Videtur enim ō Protagora, diuina illa Prodicti sapientia uetusta esse quædam, iam dudum originem uel trahens à Simonide, uel ab antiquioribus: tu autem quum multarū rerū aliarū peritus sis, huius tamen imperitus appares. Ego uero eam expertus sum, cū fuerim Prodicti huius discipulus. Atqui in præsentia haud satis animaduertere mihi uideris, ipsum quod difficile dicitur, forsitan Simonidē non ita usurpasse, quem admodum abs te nunc usurpatur: uerum tanquam malum & graue quiddam intelligendum

Iliad. p.

In opere cui
titulus ἱππῶν
ἢ ἱπποπόται

dum esse crebro me Prodicus admonet. Nam quoties uel alium, uel teipsum laudans ita dico: Protagoras sapiens uir est & diues, id est, uehemens grauisq; corripit me continuo, rogatq; num me pudeat, qui quod bonum est, graue uocem: cum quod graue est, sit malum. Nemo enim ita, diuitias graues, grauem pacem, sanitatem grauem dicit: sed grauem morbum, graue bellum, grauem paupertatem, quasi graue, id est, onerosum malum sit. Fortassis igitur & Chij & Simonides ipse, cum difficile dicunt, uel malum insinuant, uel aliud quiddam quod abs te minus intelligatur. Ergo à Prodicò sciscitemur. Decet enim de Simonidis scriptis hunc maxime percontari. Quidnam ô Prodicè Simonides ipso difficilis nomine intelligi uoluit? *PROD.* Malum profecto. *SOC.* Ob hoc, ut arbitror, Prodicè, Pittacum reprehendit, dicentem, difficile esse bonum manere: ac si dixisset, malum esse manere bonum. *PROD.* Et quid aliud putas ô Socrates, sibi uoluisse Simonidem, q̄ reprehendere Pittacum, quod nomina recte discernere nesciret, ut potè qui Lesbios erat, & inter Barbaros educatus? *SOC.* Audis ô Protagora, quæ Prodicus hic dicit? Quid ad hæc? *PROT.* Permultum abest ut ita sit Prodicè. Certe equidem scio Simonidem difficilis nomine id quod & alij solent, uoluisse, non malum, sed quod non facile, quodq; multis cum laboribus cõparetur significare. *SOC.* Ego item hoc uoluisse Simonidem arbitror, ô Protagora, idemq; Prodicum intelligere, sed ludere, tentareq; te utrum sermoni tuo ualeas suffragari. quod enim Simonides difficile non malum intelligi uelit, argumento sunt quæ sequuntur: subiungit enim quod solus Deus hoc munere frui dignus sit. Neq; uero si uellet, malum esse bonum, paulo post adiungeret, solum Deum huius cõpotem esse, Deoq; soli munus id attribueret. Dissolutum planè hominem, nec ullo modo Chium Prodicus diceret fuisse Simonidem. Cæterum quid tandem sensisse in his carminibus Simonidem ducam, dicam, siquidem de me periculū facere uis, quemadmodū circa poetica habeam. Sin autem lubeat, te audiā. Protagoras cum hæc audisset, ut lubet, inquit, ô Socrates. uerum Prodicus & Hippas, alijq; omnes agere iusserunt. Conabor inquā, quid de his carminibus sentiam, uobis exponere. Antiquissimum apud Græcos, & plurimum sapientiæ studium in Creta & Lacedæmone extat, & sophistæ plures ibi q̄ alibi usquam reperiuntur: dissimulant autem & imperitos se esse fingunt, ne cæteros Græcos superare sapientiâ deprehendantur: prorsus quemadmodū Protagoras de sophistis supra dicebat: sed ut uideantur re militari potius & fortitudine cæteros antecire: ueritè ne si quod sunt, patefiat, cæteri omnes idem studium prosequantur. Ergo celant, decipiuntq; eos qui cæteris in urbibus mores Lacedæmoniorū imitant. Sunt enim qui quod aures præcidant, & quod lo ris inuoluuntur, quod exercitationibus gaudent, quod breuib; uestibus utuntur, similes Spartanis esse, uideri uolūt: perinde ac si huiuscemodî rebus Lacedæmonij cæteros Græcos superent. Lacedæmonij uero quoties cum sophistis suis liberius colloqui uolūt, externos ægre ferunt, & clanculum congregati, exclusis peregrinis omnibus, cum sophistis philosophantur. Prohibent quinetiā & ipsi & Cretenses, ne adolescentes gentis suæ urbes alias adeant, ne quæ apud eos docentur, alibi fortè dediscant. Reperiuntur in his ciuitatibus non uiri tantum doctrina egregij, uerum etiā mulieres. Quod autem uerū loquar, & Lacedæmonij optime ad philosophiā, sermonesq; sint educati, hinc maxime animaduertere licet. Siquis enim cum uilissimo etiam Lacedæmoniorū colloquatur, rudem plerumq; in uerbis apparere primo cõperiet. Mox ubicunq; rei ipsius opportunitas exigit, instar uehementis iaculatoris uerbum breue contortumq; sed magni cuiusdam momenti ei aculatur, ut qui cum eo loquitur, nihil à puero differre existimetur. Quod autem Lacedæmoniorum uirtus, in sapientiæ magis q̄ exercitationis studio consistat, intelligunt nonnulli nostræ ætatis homines, & olim multi idem animaduertent, cum uiderēt uerba eiusmodi enunciare posse, uiri esse absolute docti. Horum è numero fuit Thales Milesius, & Mitylenæus Pittacus, Bias Prieneus, noster Solo, Cleobulus Lindius, Myso Chænaus, septimus horum dictus est Lacedæmonius Chilo. hi omnes æmuli studiosiq; Lacedæmoniæ sapientiæ fuerunt. Eam talem fuisse comperimus: uerba breuia, memoratu unicuiq; digna. Hi factò concilio ex cõmuni consensu, has Delphici Apollinis templo primitias sapientiæ dedicarūt, quæ templo inscriptæ, ab omnibus celebrantur: Cognosce te ipsum: Nihil nimis. Hæc ob eam causam refero, ut pateat eam priscae philosophiæ fuisse figuram, Laconicam scilicet quandam, ut ita dixerim, breuiloquentiam. Atqui & Pittaci

Sapientes
Græciæ
Sapiētia La
cedamonia

proprium hoc dictum circumferebatur à sapientibus celebratum: Bonum manere difficile esse. Simonides itaq; cum sapientiæ gloriam cuperet, cognouit si proverbium hoc tanquam insignem quendam athletam refelleret conuinceretq;, fore ut ipse illustris ab omnibus haberetur. Quamobrem carmina illa composuit, eius cuius gloriæ insidiatus est, uerba, ut arbitror, turbaturus. Sed discutiamus hæc unà omnes, & uideamus utrum uera loquar. Primum quidem carmina illa priora insanum hominem indicarent, si dicere uolens, uirum effici bonum, esse difficile, mox hanc particulam quidem inieciisset. ea enim nulla ratione uidetur iniecta: nisi dicamus aduersus Pittaci uerba certatem Simonidem loqui: & cum ille dixisset, difficile esse bonum manere, Simonidem ad hæc obijcere: Nō ita est ò Pittace, immo bonum quidem uirum effici difficile est, uere non reuera bonum. Non enim idcirco dicit reuera, quia sint aliqui uere boni, alij autem boni quidem, sed nō uere. Absonum namq; uideretur, neq; Simonide dignum: sed in dictione, uere, superiectionem esse in carmine dicemus, quam Pittaci uerbis subiecit: quasi ponamus Pittacū ipsum sic dicere, O uiri, difficile est bonum manere: Simonides autem subiiciat, O Pittace, uera minime loqueris. Non enim esse, sed fieri uirum bonum manibus pedibusq; & mente adamussim quadratum, est difficile uere. ita uidetur non absq; ratione hæc particula quidem iniecta: & ipsum, uere, haud ab re postremo locatum. Atqui & quæ sequuntur, omnia huic attestantur, quod sit hunc in modū dictū. Multa insuper sunt in his carminibus, quæ quàm pulchre scripta sint, si gillatim ostendere possemus. Scite namq; & accurate composita sunt, sed prolixior foret oratio. Quare summatim poetæ huius formā consiliumq; exponendum. Intendit autem prorsus in omnibus his uersibus Pittaci dictū refellere. At enim paulo post fermè in hunc modum, quod effici uirum bonum difficile uere: est tamen tempus quoddam ubi possibile est. Factum uero bonum eo in habitu perseuerare, esseq; bonum, ut tu quidem Pittace contendis, impossibile est, neq; humanū, sed solus hoc Deus munere fungitur. hominem uero ita bonum manere, ne rursus labatur, impossibile est, quem fors inopina abripiat. Quemnā potissimū inopinatus casus in nauis gubernatione submergit: non rudem hominem: nam semper ille succumbit: & quem admodum iacentem nullus deijcit, sed stantem quandoq; deijcit aliquis, iacereq; cogit, iacentem uero nequaquā: ita solertem & sagacem hominem nonnunquam inopinatus casus circūuenit. Enim uero qui nihil pensi unquā habet, minimè. Et gubernatori quandoq; ingens tempestatis impetus improuisus superuenit, & agricolæ intemperies anni, & medico quoq; similia, adeò ut tunc improuidi fuisse uideantur. Potest enim bonus aliquis malus fieri: quod alius quoq; poeta testatur, dicens, Vir bonus, nunc prauus, nunc bonus est. Ut autem malus efficiatur malus, fieri nō potest. Esse enim semper necesse est. Quamobrem quoties casus inopinatus prouidū hominem sapientemq; & bonum inuadit, malus efficitur. Tu uero dicis, ò Pittace, difficile esse bonū manere. Res autē ita se habet, ut fieri bonum possibile sit, difficile tamen: per durare autem bonum, penitus impossibile. Quilibet enim bene agens, bonus: male contrā, malus. Quæ nam circa literas bonares est: quæ ue actio uirum in illis bonum efficit: Constat quod earum perceptio. Quæ item actio bona bonum efficit medicum: Morborum curandorum peritia uidelicet. Qui bene curat, bonus medicus: contrā, qui male, malus. qui ergo malus medicus nonnunquam efficitur: ille certe, cui primo hoc inest, ut medicus sit, deinde ut bonus medicus. Hic enim malus quandoq; medicus effici potest. Nos autem medicinæ artis ignari, nunquam male agendo aut medici, aut fabri efficeremur, aut aliud tale. Quisquis autem non fit medicus, male officio suo functus, neq; etiam malus est medicus. Ita & bonus uir fieri potest aliquando malus, uel propter tempus, uel laborem, uel morbum, uel alium casum. Hæc quippe sola praua actio est, scientia priuari. Malus autem uir nunquā malus fieret, est enim semper. Ac si malus fieri debet, oportet bonum fuisse prius. Ad hoc itaq; carmina illa tendunt, ut affirmant, impossibile esse uirum bonum semper perseuerare: fieri autem bonum, eundemq; rursus & malum, possibile: plerunq; uero optimos esse illos quos diligunt dii. Hæc itaq; omnia aduersus Pittacum sunt dicta, quod & sequentia clarius declarant. Hac de causa, inquit, nunquam ego quod fieri nequit, frustra quærens, sine reprehensione perpetuo uicturum bonum, quicumq; fructibus terræ uescuntur, quenquā sperem. Deinde uobis quæ comperta mihi sunt, prædico: & cætera quæ sequuntur. Adeò uehementer

uehementer totoq; carmine Pittaci dictū infestat. Vnumquēq; uero laudo amoq; spon-
 te qui turpe nil patrat. Necessitati uero neq; dii quidem ipsi pugnant. Id autem est ad hoc
 idem dictum. Neq; enim usqueadeo rerum in sciens erat Simonides, ut illum laudare se di-
 ceret, qui turpe nihil sponte cōmittit, quasi sint aliqui qui sponte male agāt. Arbitror e-
 quidem sapientem nullum putare, quenquam hominum esse qui ultro aberret, malaq; &
 turpia sponte committat. Sciunt etenim sapientes omnes, quod qui mala turpiaq; com-
 mittunt, prater uoluntatem peccant. Atqui & Simonides nequaquam laudare se dicit il-
 lum, qui non sponte scelera patrat, immo de seipso sponte illud intelligi uolebat. putabat
 enim praclarū bonumq; uirū saepe seipsum impulsurū, ut amicus laudatorq; alicuius fie-
 ret, amaretq; & laudaret. ut quibus morosi & iniqui saepe parentes contingāt, aut patria,
 aut tale aliquid: improbi homines si sunt, ultro sponteq; in parentum patriaq; errata in-
 uehi solent, & ea passim omnibus diuulgare, ne quis eos quod parentes & patriam negli-
 gant, carpere possit: quare uituperant parentes patriamq;, & prater necessitatem odijs
 & inimicitijs ultro exagitant. Probi uero qui sunt uiri, patria flagitia occultant potius, &
 ad laudandum eos sese cogunt: & si qua in re iniuria affecti iure parentibus & patriae in-
 dignari possent, consolantur seipsos, & se suis conciliant, seq; ad amorem laudemq; ma-
 iorum uel inuitos adigunt. Saepe etiam Simonidem ipsum arbitror, non ex animi sui sen-
 tentia, sed inuitum ad tyrannum quendam, aut alium talem laudandum & tollendum ac-
 cessisse. Hæc igitur ad Pittacum dicit. Ego quidem, ô Pittace, non ob id carpo quod natu-
 ra detrahere gaudeam, cui satisfacit & ille quisquis malus non est, nimum ue ignauus.
 Sciens quidem iuuabit ciuitatem iustam uir sanus. Neq; tamen ipse detraham: neq; enim
 detractioe gaudeo. Stultorum namq; est infinita gens, ut si quis eos uituperare pergat,
 necessario defatigetur. Honesta porro sunt omnia, quibus turpia non sunt mista. Haud
 hoc dicit perinde ac si diceret, omnia alba quibus nigra nulla miscetur: ridiculum nem-
 pe id sit: sed quasi dicat, mediocria se toleraturum, neq; ea uituperaturum. Non quero, in-
 quit, hominem irreprehensibilem penitus mortalium quenquam. Deinde uobis quod
 mihi compertum est, nuncio, quod uidelicet huius causa neminem laudaturus sum. Ve-
 rum mihi sufficit quisquis medium tenet, neq; turpe quid agit. Sic ego omnes diligo, sic
 laudo. Hic utiq; Mitylenæorum lingua est usus tanquam aduersus Pittacum, sic dicens,
 Omnes sic laudo, sic diligo libens. hic oportet uocem libens, à sequentibus distinguere,
 eum qui dicit, quisquis turpe nil patrat. Nā sunt quos ego nō libēs laudo & diligo. Quod
 si tu mi Pittace, uel mediocriter consentanea, ueraq; dixisses, nunquam te reprehendis-
 sem. Nunc uero cum & maxime & in maximis falsa proferas, quæ uera multis apparent,
 te reprehendere cogor. Hæc mihi ô Prodice atq; Protagora, in istis Simonidis carmini-
 bus ipsius sententia fuisse uidetur. Tum Hippias: Bene, inquit, ô Socrates, carmina hæc
 exposuisse uideris. Est & mihi ratio illis accommodata, quam uobis, si uultis, ostendam.
 Immo uero, inquit Alcibiades, sed postea: prius autem peragere decet, quæ inter Socra-
 tem & Protagoram conuenerunt. Et si Protagoras interrogare ulterius uult, responde-
 re Socrates debet. Sin autem respondere uult Protagoras, interrogare Socrates. Atqui
 concedo, inquam, Protagoræ quodcunq; horum ipsi gratius futurum est. quod si placet,
 uersus pratermittamus, ea uero quæ abs te primo quærebam Protagora, libenter tecum
 absolua. Videtur enim mihi disputatio de rebus poeticis persimilis esse conuiujs im-
 peritorum plebeiōrumq; hominum. Qui cum propter incitiam nequeant inuicem pro-
 pria uoce suisq; sermonibus ipsi colloqui, mercede exhibita, tibicinas introducunt, & a-
 liena uoce, hoc est tibiārum flatu, conuiuium transigūt. Vbi autem boni praclariq; & e-
 ruditi uiri cōueniunt, neq; tibicinas ibi, neq; saltatrices, neq; cantatrices ullas uideas, sed
 uoce propria remotis ijs nugis iocisq; conuiuium celebrare, & alternis interrogationib.
 responsionibusq; modeste differere, etiam si uinum abunde bibant. Eodem modo ad di-
 sputationes huiuscemodi si uiri cōueniunt tales, quales esse nos plurimi prædicant, haud
 quaquā aliena uoce poetarumq; uerbis opus est, quos percōtari de his quæ scribunt, non
 datur: & qui eorum testimonia in medium afferunt, alij hoc, alij aliud poetam dicunt sen-
 tire, neq; tamen conuincere rem possunt, de qua differunt, aut expedire. Tales ergo con-
 fabulationes uiri sapientes mittunt, ipsiq; inter se colloquuntur, uicissimq; ingenij pericu-
 lum faciūt. Disputatores autem huiusmodi, ut arbitror, ego & tu nunc imitari debemus, sputatores

Disputatio
 de rebus po-
 eticis qualis
 sit

Qui ueri di-
 sputatores

& poetis posthabitis, nostris rationibus rem ipsam discutere, facereque tam ingenij nostri quam ueritatis periculum. Quod si deinde interrogare lubet, respondere tibi paratus sum: sin aliter uis, te mihi præbe, & adiuua ad ea quæ intermisimus conficienda. Cum hæc aliaque huiusmodi intulisset, Protagoras quid potissimum ageret, haud satis declarabat. Hic Alcibiades ad Calliam conuersus. O Callia, inquit, uidetur ne tibi nunc recte Protagoras facere, quum declarare nolit, utrum respondere uelit, nec ne? Mihi quidem non uidetur. Sed iam uel disputet, uel disputare nolle se dicat, ut hæc de eo sciamus. Socrates autem cum alio quouis differat, uel alius quicumque uult cum alio quopiam. Hic Protagoras, ut uisus est mihi, uerecundia motus propter Alcibiadis orationem, Calliaque, & aliorum presentium preces, uix tandem ad differendum descendit, iussitque Socratem ipsum interrogare, se respondere pollicitus. O Protagora, inquam, ne me tecum ob aliud differere putes, quam quia quæ passim dubito, discussa uelim. Arbitror enim haud ab re illud ab Homero dictum fuisse. Si duo simul coeant, alter altero magis intellexerit. Expeditiores namque sumus cuncti ad quodlibet opus, uerbum, & sensum inuestigandum. Solus autem si quis quippiam cogitet, mox passim circuiens quærit quicum communicet, & a quo confirmetur tantisper dum inueniat. Quamobrem ipse nunc tecum libentius quam cum alio quouis disputo, existimans te optime omnium diiudicaturum, & de alijs omnibus quæ ad probi uiri iudicium spectant, & de his maxime quæ ipse quærebam, uidelicet de uirtute, nam quem melius quam te id facturum sperem? Nempe plerique alij probi quidem ipsi sunt, sed alios tales efficere nequeunt. Tu autem non modo uirtute præditum esse te ducis, uerum etiam cæteros homines eadem te ornaturum polliceris. Atque adeo tuo ingenio confidis, ut quam cæteri omnes dissimulent artem, tu eam solus profiteare, teque palam per omnem Græciam quasi publico quodam præconio sophistam nominans, declares doctrinam morumque magistrum, & primus mercedem artificij istius exposcas. Quid igitur obstat, quin ipse præ cæteris ad harum rerum disputationem sis adhibendus interrogandusque, & quin sint tecum omnia communicanda? Nihil penitus obstat. Atqui & ipse nunc illa de quibus primo interrogauit, cupio rursus partim abs te mihi in mentem reduci, partim communi iudicio discuti. Erat autem talis, ut arbitror, quaestio: utrum sapientia, temperantia, fortitudo, iustitia, sanctitas, quinque nomina eiusdem rei sint, an unicuique horum nominum propria quaedam essentia subsit, & res quaedam uim propriam habens, adeo ut non sit alterum quale est alterum. Dixisti tunc nequaquam unius rei esse hæc nomina, sed singula nomina rebus singulis adhiberi. Quinetiam partes omnes has esse uirtutis, haud sane perinde ut auri partes inter se totiusque consimiles, sed ut uultus partes inuicem totiusque dissimiles propria discretas ui. & hæc si nunc denuo ita ut supra confirmas, dic. Sin aliter modo sentis, omnia lucide distingue. Equidem nihil imputabo, si aliter nunc dicas. Neque enim miror, si illa tunc Socratis tentandi gratia dixisti. PROT. Hæc omnia partes uirtutis esse dico, ex quibus quatuor satis inuicem consimiles sunt. Fortitudo autem longe ab alijs differt. Quod autem uere loquar, hunc in modum cognosces. Reperies nonnullos homines iniustissimos, prophanissimos, intemperantissimos, imperitissimos, qui tamē cæteris fortitudine præstant. SOC. Attende, amabo, considerandum est quod dicis. Vtrum fortes, audentes uocas, an alios quosdam? PROT. Immo etiam ad ea præcipites, a quibus plurimi deterrentur. SOC. Age itaque uirtutem honestum quiddam & pulchrum asseris, eamque ut pulchrum aliquid doces? PROT. Pulcherrimum equidem, nisi forte insanio. SOC. Vtrum huius quiddam turpe est, quiddam pulchrum? an pulchrum totum? PROT. Totum quammaxime esse potest pulchrum. SOC. Scis ne qui audacter in puteos se mergant? PROT. Immo uero. Vrinatores enim. SOC. Vtrum ob id quod sciunt, an ob aliud? PROT. Quod sciunt. SOC. Quinam hominum ex equis fortissime pugnare audent? equites ne, an equestris industriae rudes? PROT. Equites. SOC. Quinam peltis audacter pugnant? Peltatine, an alij? PROT. Isti quidem, & in cæteris omnibus, si istud quaeris, audaciores sunt qui sciunt, quam qui nesciunt, : ijdemque homines postquam didicerunt, audent quicque uehementius, quam cum ignorabant. SOC. Vidisti ne unquam aliquos horum ignaros omnium, sed eos esse ad hæc omnia tamen audentes? PROT. Vidisti equidem & audaces maxime. SOC. Nunquid audaces isti fortes sunt? PROT. Turpe quiddam esset fortitudo, quando quidem audaces isti furiosi sunt. SOC. An non dicis for-

els fortes audaces ipsos esse: PROT. Dixi equidem, & dico. SOC. Nōne isti qui sic audēt, fortes quidem minime, sed furentes apparent? Et suprā rursus sapientissimi illi audentissimi nobis apparuerunt, & quia audentissimi, ideo & fortissimi, atq; ita secundum hanc rationem sapientia ipsa fortitudo esset: PROT. Haud satis recordaris, ô Socrates, quæ dixi suprā, tibiq; respondi. Equidem interrogatus abs te, utrum fortes uiri audentes sint, nec ne, consensi. Vtrum uero & audentes fortes essent, non quaesiuisti. Quod si tunc interrogasses, respondiſsem, utiq; non omnes: quod uero fortes audentes nō sint, à me concessum nunquam monstrasses, neq; enim recte concessiſsem. Proinde scientes homines, ostendis ignorantibus & seipsis & cæteris audaciores esse, & idcirco idem esse sapientiā & fortitudinem arbitraris. Qua ratione progressus, robur quoq; sapientiam esse arbitrari queas. Nam si à me similiter in hunc modum quaesisses, utrum robusti homines potentes sint, asseruiſsem utiq;. Deinde utrum palastræ periti ad certandum potentiores sint quàm imperiti, & ipsi postquam didicerunt se ipsis dum ignorabant, iterum admissiſsem. Hæc me confitente licuisset tibi eodem pacto conijcere, per concessionem meam sapientiam robur esse. Ego autem nusquam in præsentia potentes homines robustos esse confiteor. Robustos tamen potentes esse autumo. Et idem esse robur & potentiam arbitror. Nam & à sciētia, & ab insania, & ab ira potest potentia prouenire. robur autē à natura dum taxat, & debita corporum nutritione uenit. Similiter & in illis nequaquam idem esse censendum, fortitudinem & audaciam. Quapropter contingit, fortes quidem audentes esse, at uero nō omnes audentes fortes sunt. Audacia enim ab arte hominibus, ab ira, ab insania datur, quemadmodum de potentia diximus: fortitudo autem à natura, debitaq; educatione prouenit animorum. SOC. Dicis ne ô Protagora, alios homines bene, male alios uiuere? PROT. Dico equidem. SOC. Nunquid bene uiuere homo tibi uidetur, si cum molestia doloreq; uiuat? PROT. Minime. SOC. Sin autem usq; ad uitæ finem iucunde quis uixerit, bene uixisse dicendus? PROT. Certe. SOC. Ergo iucunde uiuere bonū, moleste, malum. PROT. Si modo honestis delectetur. SOC. Nunquid ipse Protagora quemadmodum alij multi, iucunda quædam mala uocas, tristia uero bona? PROT. Voco. SOC. Vtrum quatenus iucunda sunt, eatenus non sunt bona, & non si quid ab illis prouenit aliud, rursusq; tristia eodem modo? PROT. Sic. SOC. Non ex eo quod tristia mala? PROT. Ignoro Socrates, utrum ita simpliciter ut interrogas, respondere me deceat, iucunda omnia bona esse, tristia mala. Sed tutius mihi fore uidetur non solum ad præsentem quæstionem, uerum etiam ad omnem uitæ meæ rationem, ut respōdeam esse iucunda quædam non bona, & tristia quædam nō mala: esse rursus & neutra, quæ neque bona sint, neq; mala. SOC. Num iucunda uocas ea, quæ uel uoluptatis participia sunt, uel efficiunt uoluptatem? PROT. Prorsus. SOC. Quæro igitur hoc, utrum ex eo quod iucunda sunt, non bona sint. Vtrum uidelicet ipsa uoluptas sit nō bonum. PROT. Quemadmodum ipse ubique dicis, ô Socrates, hoc inquam, consideremus: & si ad rem conducere ea consideratio uideatur, idemq; iucundum & bonum appareat, concedamus: sin minus, tum ad disceptandum pergamus. SOC. Vtrum igitur ipse disputationis dux esse uis? an me præire iubes? PROT. Æquum est te esse ducem. Tu namq; coepisti. SOC. Hoc modo forsitan quod quaerimus, patefiet. quemadmodum si quis ad hominis uel sanitatem, uel alium corporis habitum, opus uel considerata, uultus eius & manus extremas contemplatus dicat, age iam, pectus mihi dorsumq; nuda, ut clarius inspiciam. Sic ego nunc quidem, idem illud ad hanc disputationem requiro. Nam cum tuam erga bonum uoluptatemq; sententiam è uerbis tuis cognorim, tale aliquid mihi expedit dicere. Age Protagora, & in hoc tuam mentē aperias, quid de scientia sentis? nunquid idem tibi quod alijs, an aliud placet? Nam de scientia plurimi sanè sic iudicant, ut neq; robustum quiddam sit, nec ducat, nec etiam dominetur. Neq; enim de ipsa uelut de duce principe ue suspicantur. Sed cum persæpe non desit homini scientia, non ipsam tamen, sed aliud quiddam, ut uel iram uel uoluptatem uel dolorem uel amorem uel formidinem dominari putant. Atq; de scientia sic cogitant, quasi de mancipio quodam ab omnibus alijs undiq; tracto. Nunquid & tu idem sentis? an potius præclarum quiddam scientiam, & in homine principem arbitraris, ita ut si quis bona mala ue discernat, nunquam ab alia re in duci queat, ut aliud quàm quod scientia iusserit, suscipiat agendum: sed prudentiā unam

fatis esse idoneam, quæ homini sit præsto: P R O T. Videtur mihi quod dicis, ô Socrates. Nam si cuiquam hominum turpe est negare sapientiam scientiamque omnium rerum humanarum esse potentissimam, mihi certe turpissimum. S O C. Præclare nimirum uereque loqueris. sed enim nosti multos mihi & tibi non credere? Aiunt porro plerisque boni conscios, cum bona agere liceat, agere bona nolle, sed alia. Et quoscumque rogavi quæ nam huius rei causa sit, respondent uel uoluptate uel dolore uel aliquo alio eorum quæ supra retulimus, superatos, hæc agere. P R O T. Alia quoque multa sunt, ô Socrates, in quibus homines errant. S O C. Age itaque conare mecum hominibus persuadere, docereque quodnam hoc malum sit, quo se aiunt uoluptatibus superari, & hanc ob causam quæ cognoscunt bona, non facere. Fortassis enim si dixerimus, erratis ô homines, falliminique, rogabunt: Siquidem non ô Protagora & Socrates, hoc uoluptatis malum est, cui succumbitur, quodnam est aliud? quod dicitis uos? exponite. P R O T. Quid uero nos ad multorum opinionem attendere decet, qui utcumque contingit loquuntur? S O C. Conducturum nobis hoc arbitror, ad inueniendum quomodo ad ceteras uirtutis partes fortitudo se habeat. quare si superiori pacto standum censet, ut uidelicet ego præeam, quæ maxime inueniri posse quod querimus, arbitror, sequere. Sin minus hoc, & dimitti mauis, mitto. P R O T. Probe loqueris, perge igitur ut cepisti. S O C. Ego si rursus à nobis sciscitaretur, quid istud uos esse dicitis, quod nos uinci à uoluptatibus dicebamus? sic respondeam. Audite igitur, ego & Protagoras uobis istud declarare conabimur. Nunquid enim aliud hic fieri dicitis, quam quod sæpe contingit ut homines ciborum poculorumque & uenereorum uoluptate pellecti uictique ascescant ea sibi, etiam si mala esse cognoscant? Assentirentur illi. At nos ita. Mala uero illa cur dicitis? Vtrum quia uoluptatem hanc præsentem præbent, & suauitate deliniunt? An quia in posterum morbos, inopiam, & alia multa generis huius adducunt? An etiã quam nihil tale in posterum inferunt, tantum quia delectant, mala sunt quod homo gaudere discat? Putamus ne eos ô Protagora, aliter responsuros, nempe quam quod non propter præsentem uoluptatem mala sunt, sed propter morbos & alia quæ sequuntur? P R O T. Sic uulgius arbitror responsurum. S O C. Nonne dum morbos adducunt, dolores inferunt? dum egestatem, dolorem? Assentirentur, ut arbitror. P R O T. Immo certe. S O C. Hæc ergo, ô uiri, non ob aliud, ut ego & Protagoras arbitramur, mala uobis apparet, quam quod in dolores desinunt, ceterisque uoluptatibus priuant. Confiterentur. P R O T. Proculdubio. S O C. Si contra rursus interrogaremus, ô uiri, tristitia esse bona fatemini, nonne eiusmodi quædam dicitis? ceu exercitationes corporum, labores militiæ, medicorum curationes, quæ uel secando fiunt, uel urendo, uel pharmacis, uel inedia, bona dicitis, sed molesta? Consentirent. P R O T. Et hoc. S O C. Vtrum hæc ex eo bona uocatis, quod præsentibus doloribus cruciatibusque conficiunt? An ob id potius quod in posterum ex his sanitas & bona corporis habitudo, patriæ salus, potentiæ diuitiæque sequuntur? Ob id ipsum dicerent, ut existimo. P R O T. Ego quoque id iudico. S O C. An ob aliud hæc bona sunt, quæ quod in uoluptates desinunt, & molestias pellunt? Alium ne finem assignare potestis, ad quem respicientes hæc bona uocatis, quam uoluptates atque dolores? Non possumus, ut arbitror, responderent. P R O T. Sic equidem puto. S O C. An non uoluptatem ut bonum sequimini, dolorem ut malum fugitis? Concederent. P R O T. Profecto. S O C. Ergo id malum existimatis, dolorem scilicet, bonum uoluptatem, quandoquidem & ipsam oblectationem tunc sanè malam dicitis esse, quando maioribus uoluptatibus priuat, quæ afficiat: uel quando uehementiores dolores infert illis quas præbet uoluptatibus. Quoniam si ob aliud ipsam delectationem malam appellaretis, ut puta finem alium respicientes, possetis nobis quoque monstrare. Sed nequaquam poteritis. P R O T. Neque mihi posse uidentur. S O C. Similiter quoque dolorem ipsum tunc duntaxat bonum dicitis, quum maiores fugat dolores quæ infert, aut uoluptates molestias uehementiores inducit, quandoquidem si ad alium finem respicientes, dolorem bonum iudicaretis, eum possetis ubique ostendere, sed non poteritis. P R O T. Vera narras, ô Socrates. S O C. Si me quoque uicissim rogetis ô uiri, quam obrè ubique multa de hoc loquar, ignoscite mihi protinus responderè. Primo namque haud facile demonstrari hoc potest, quid sit quod dicitis, à uoluptate superari. Deinde quia demonstrationes in hoc omnes sunt. Et nunc etiam si quid urget quod exponere uelit, licet siquo modo habetis aliud quod bonum dicatis quæ uoluptatem, & quod malum quæ dolorem

lorem. An sufficit uobis uitam iucunde absq; tristitia ducere? Quod si sufficit, neq; dicere potestis aliud bonum uel malum, quod nō ad hęc tendat, audite quod sequit̃. Aio equidem his ita se habentibus, ridiculum esse uestrum illum sermonem, quo dicitis quod homo mala, mala esse sciens, nihilominus agat mala cum possit nō agere, uoluptatibus scilicet tractus, uictusq;. Item cum dicitis hominem boni cōscium agere bene nolle presentiuoluptate deuinctum. Ridicula inquam hęc esse patebit, nisi multis uti nominibus uolemus, iucundo, tristi, bono ac malo. Postquam enim duo hęc in uniuersum esse constat, duobus tantum nominibus uocemus. primum quidem boni ac mali, postea iucundi ac tristi. His positis ita dicamus. Est homo qui mala esse mala nouit, illaq; facit nihilominus. Si quis autem quærat quamobrem, quia uictus est, respōdemus. A quo? inquiet ille. nobis autem non licebit ulterius à uoluptate uictum dicere. Aliud enim nomen uoluptatis loco suscepit, bonū. Ideo respōdebimus, bono uictum. Ibi si ille qui nos interrogat contumeliosus forte uir sit, ridebit certe, dicetq; absurdum esse dictum. Si facit enim quis mala, esse mala sciens, cum non oporteat facere, uictus bonis, bona hęc digna ne sunt ut mala uincant, an indigna? Indigna dicemus. neq; enim errasset ille quem dicimus uoluptatibus superatum. Ad hęc ille. Quamobrem bona ea indigna sunt ut mala uincant, uel mala, ut bona? nunquid ob aliud, quàm quia hęc maiora sunt, illa minora? uel plura hęc, illa pauciora? Non habebimus certe causam aliam. Addet ille. Constat igitur, quod superari est, loco minorum bonorum maiora mala suscipere. Hęc ita se habeant. Mutemus nomina, accipiamusq; in eadem re iucundum ac triste. Hoc pacto. Hominem agere prius diximus mala, dicamus nunc tristitia, cum sciat esse tristitia uoluptatibus superatum, talibus scilicet, ut uictoria sint indigna. Quæ uero alia inest ad dolorem indignitas uoluptati, q̃ excessus inter se atq; defectus? hoc est, cum inter se maiores minores ue fiunt, plures itē & pauciores, uehementioresq; & remissiores. Si quis autem dixerit: At multum differt, ô Socrates, uoluptas præsens à futura uoluptate atq; molestia: dicam equidem, num alio quopiam quàm uoluptate atq; molestia? haud sanè alio potest. Sed perinde est ac si uir quispiam ponderandi gnarus collectis hinc uoluptarijs, isthinc tristibus, tam quæ prope quàm quæ procul sunt trutinâ exquirat, dicatq; utra plura sint. Si enim uoluptaria cum uoluptarijs libes, maiora semper & plura sunt eligenda: sin autem tristibus tristitia cōparetur, siue propinqua à remotis, siue remota à propinquis, ratio illa est eligenda in qua hęc insunt: quod si iucunda à tristibus superentur, minime. an aliter se res habet, ô uiri? scio equidem nihil afferre eos aliud posse. PROT. Idem & ipse arbitror. SOC. Postquam uero ita se id habet, illos hunc in modum interrogabo, Apparent oculis uestris eadem moles cominus maiores, minores eminus? Affirmabūt puto. Et crassa, & multa similiter: & æquales uoces prope quidē maiores, longe uero minores? Cōsentient. Si in hoc bene agere & felicitas nostra consisteret, hoc est in magnis molibus fabricandis accipiendisq;, paruis autem reijciendis, quænam nobis potissima uitæ salus esset? num ars dimetiendi? aut optice potius, quanta res appareat ostendens? Immo hęc nos deciperet, & errore confundens sæpe cogeret eadem aliàs aliter iudicare, atque adsciscere, & in magnorum paruorumq; electionibus sapius consilium mutare. Dimetiendi uero facultas apparens hoc abrogaret refelleretq;, ueritatemq; aperiens animo quietem daret ueritate nixo, atq; ita uitam seruaret. Consentirent ne homines ad hęc, an non, mensoria scilicet arte nos seruari? PROT. Hac ipsa. SOC. Quid porro? si in ipsa paris imparis ue electione salus uitæ consisteret, quando quod plus est, recte eligi oporteret, & quādo quod minus, uel ipsum ad seipsum, uel aliud fortè ad aliud, siue prope seu procul sit, quid potissimum nostram uitam seruaret? nōne scientia? Et metiendi quidem, quum excessus atque defectus ea ars sit. Cum uero paris & imparis habenda ratio sit, non alia quàm numerandi scientia. Concederent homines hęc? an non. PROT. Absque controversia. SOC. Postquam uero salutem uitæ certum est in recta uoluptatis dolorisq; electione consistere, id est pluris & paucioris, maioris & minoris, propinquioris & remotioris delectu, nōne dimetiendi facultas primo excessus, defectus que, æqualitatis item mutæ consideratrix est? PROT. Necessè. SOC. Quoniam uero metiendi facultas est, necessè est ut ars, & scientia sit. PROT. Admittent. SOC. Quæ uero potissimum hęc scien-

tia sit, aliàs considerabimus. Sufficit enim nunc scientiam esse, quod ad eam respon-
 sionem spectat, quam ego & Protagoras uestræ eramus quæstioni daturi. Hæc autem, si re-
 cordamini, erat quæstio. Nos quidem consensimus nihil scientia potentius esse: immo
 semper ubicunq; adest, uoluptati, cunctisq; cæteris dominari. At uos obiecistis uolupta-
 tem sæpe etiã scienti dominari. Quod cum uobis nequaquam daremus, statim ita ro-
 gastis: Si hoc ô Protagora & Socrates, non est à uoluptatibus superari, sed aliud quid-
 dam, declarate quid sit. Hic si illico respondissemus inscitiam esse, protinus nos risissetis.
 Nunc autem si nos deridetis, etiã uos ipsos deridebitis. Ipsi enim uos paulo ante con-
 fessi estis, defectu scientiæ aberrare illos qui in uoluptatum & dolorum electione delin-
 quunt. ea uero bona sunt & mala. Neq; defectu scientiæ tantum dixistis, sed addidistis e-
 tiã defectu scilicet scientiæ metiendi. Actio autem errans & quam scientia non regit,
 ut & uos nō latet, ab inscitia prouenit. quapropter quod dici solet, à uoluptatibus supe-
 rari extrema inscitia est. Cuius uelut morbi Protagoras hic & Prodicus & Hippia medi-
 cos se profitentur. Vos autem quia aliud quiddam esse hoc quam inscitiam putatis, neq;
 uos ipsos, neq; filios uestros hisce sophistis rerū illarum doctoribus curãdos datis, quasi
 uirtus doceri non possit: at cum pecunijs inuigilatis nimium, nec mercedem his præce-
 ptoribus offertis, priuatim publiceq; delinquitis. Hæc planè uulgo respōdissemus. Nunc
 autem uos etiã, ô Prodicus atq; Hippia unã cum Protagora hoc percontor, communis
 enim hic sermo uobis esto, uera ne uobis loqui uidear, an falsa. Vere admodum dicta es-
 se, uisum est omnibus. Conceditis igitur, inquam, quod iucundum est, esse bonum, quod
 triste, malum. Distinctionem uero illam nominum, quam Prodicus hic iniicere solet,
 reiicio, eiusq; requiro iudicium. Siue enim uoluptarium, siue delectabile, siue lætum, si-
 ue quomocunq; tandem nomines, optime Prodicus, hoc mihi nūc quod uolo, respon-
 deas. Subridens Prodicus assensus est, & alij pariter consenserunt. Tum ego, Quid ad
 hoc, ô uiri, actiones omnes quæ ad iucunde & sine molestia uiuendum pertinent, nō-
 ne honestæ & utiles? honestum que opus, bonum & utile? Annuerunt. Si ergo iucun-
 dum, inquam, bonum est, nemo uel sciens uel existimans alia meliora esse his quæ fecit,
 potestq; deinde hæc agit cum meliora possit. Quod uero dicitur ab affectionibus supe-
 rari, nihil est aliud quam inscitia: & quod affectionibus dominari, nihil quam sapientia. Pla-
 cuit omnibus. Quid uero inscitiam, nōne tale quiddam dicitis, quando quis falsa opi-
 nione decipitur circa res plurimi faciendas? Hoc quoq; dederunt. Nemo uero libens ad
 mala descendit, uel ad illa quæ mala existimat. Neq; hoc ut uideatur naturæ hominis in-
 est, ut ad ea quæ censet mala, bonorum loco declinare uelit. Et cum è duobus malis al-
 terum eligere cogitur, nemo quod peius eligit, dum licet quod est minus malum elige-
 re. Hæc omnia cunctis nobis rata habenda uisa sunt. Quid, inquam, timorem ac terro-
 rem uocatis? Nunquid quod ego erga te dico Prodicus? Expectationem porrò quandã
 mali, siue timorem, siue terrorem ipsi uocatis, ego dico. Visum est Protagoræ, atq; Hip-
 piæ timorem ac terrorem hoc esse: Prodicus autem timorem quidem esse hoc, terrorem
 uero minime. Nihil id refert, inquam, ô Prodicus, sed istud num uera sint superius dicta.
 Quis nam igitur mortalium ad illa proficisci uolet quæ metuit, dum licebit ad ea quæ mi-
 nime timet? An fieri nequit secundum ea quæ iam concessimus? nam quæ quis metuit,
 constitit quòd mala esse putat, quodq; nullus sponte ad illa descendat capiat ue quæ ma-
 la credat. Hæc quoque omnibus placuerunt. His ita positis, ô Prodicus, inquam, & Hip-
 pia, quæ primum respondit Protagoras iam nunc defendat. immo uero non quæ pri-
 mum omnino. Dixit enim, è quinque uirtutis partibus nullam esse alteram alteri simi-
 lem, sed uim unamquãq; priuatam habere. Neque hoc urgeo nunc, sed quod sequitur.
 Sic enim in sequentibus inquit, quatuor uirtutis partes satis inuicem propinquas esse,
 unam uero illarū, fortitudinem scilicet, à reliquis longe differre. Quod inde cōijci pos-
 se dicebat, quod plerique inuenirentur fortissimi uiri, qui tamen prophanissimi, iniustif-
 simi, intemperatissimi, & insipientissimi essent, ex quo patere uolebat fortitudinem ab
 omnibus alijs uirtutis partibus plurimum differre. Cuius ego responsum statim uehe-
 menter sum admiratus, multo que etiã magis postquam uobiscum hæc tractaui. Qua-
 re ab illo sciscitatus sum, utrum fortes audaces uocaret. Ille uero præcipites insuper ad-
 didit. Recordaris Protagora hæc te respondisse? PROT. Recordor. SOCR. Dic
 obsecro

A uolupta-
 tibus supe-
 rari extre-
 ma inscitia
 est

Insicitia

obsecro nobis ad quid præcipites homines fortes nuncupas? An ad ea, quæ timidi aggrediuntur? PROT. Non. SOC. Ergo ad alia? PROT. Nempe. SOC. Vtrum timidi audenda aggrediuntur? metuenda fortes? PROT. Ita fertur ô Socrates. SOC. Vera naras. Verum non hoc requiro, immo uero tu ad quid præcipites fortes appellas? num ad mala, cum esse mala sciant, perniciosaq; an ad ea potius quæ talia non sunt? PROT. Impossibile hoc esse abs te superioribus rationibus est ostensum. SOC. Et in hoc quoq; uere loqueris. Quamobrem si hoc recte est demonstratum, ea quæ mala perniciosaq; iudicatur, aggreditur nemo, quandoquidem constitit inscitiam esse quod dicitur ab affectibus superari. PROT. Plane. SOC. Enimuero ea unusquisq; aggrediuntur, quæ audent, tam timidi quam fortes. Atque hac ratione eadem & timidi & fortes aggrediuntur. PROT. Immo contraria omnino sunt, ô Socrates, ea ad quæ fortes & timidi contendunt. Nam ad bellum quidem ire hi uolunt, illi uero nolunt. SOC. Ire honestum ne, an turpe? PROT. Honestum. SOC. Nonne si honestum, etiam bonum esse supra consensimus? Omnes enim actiones honestas & pulchras, etiam bonas esse conuenit. PROT. Vera loqueris, & mihi quidem semper ita uidetur. SOC. Probe. Verum quos nam dicis in prælium ire nolle, cum iter id pulchrum bonumq; sit? PROT. Timidos. SOC. Nonne si pulchrum & bonum, etiam est iucundum? PROT. Concessum est. SOC. Nunquid scientes, timidi ad id quod pulchrum, melius, & iucundius est, proficisci nolunt? PROT. At uero si hoc admittimus, quod superius conueniebat peruertemus. SOC. Quid porro? Vir fortis nonne ad id quod pulchrum, melius, iucundiusq; est, tendit? PROT. Neceffe est confiteri. SOC. Omnino igitur fortes uiri neq; turpiter metuunt si quando metuunt, neque turpiter audent. PROT. Ita est. SOC. Si non turpiter, honeste & pulchre. PROT. Certe. SOC. Sin honeste, etiam bene. PROT. Vtique. SOC. Nonne & timidi & feroces & furiosi contra, turpiter audent, metuunt turpiter? PROT. Et istud. SOC. Aliam uero ob causam turpiter & male audent, nisi ob ignorantiam & inscitiam? PROT. Ob hæc ipsam. SOC. Quid hoc, quo ipsi timidi sunt, timiditatem ne, an fortitudinem uocas? PROT. Timiditatem. SOC. Timidi autem nonne propter metuendorum inscitiam apparuerunt? PROT. Sanè. SOC. Propter hæc ergo inscitiam timidi sunt? PROT. Nempe. SOC. Illud autem quo timidi sunt, timiditatem esse asseruisti. PROT. Asserui. SOC. Nonne igitur metuendorum & non metuendorum inscitia, timiditas erit? PROT. Erit. SOC. Enimuero contraria est fortitudo timidati, PROT. Absque dubio. SOC. An non sapientia metuendorum & non metuendorum eorundem inscitia contraria est? PROT. Prorsus. SOC. Horum uero inscitia timiditas. PROT. Et maxime quidem. SOC. Sapientia igitur metuendorum & non metuendorum, fortitudo est, eorundem inscitia contraria existens. Haud ulterius annuit Protagoras, sed siluit. Tum ego: Quid taces Protagora? cur non aut annuis aut renuis? Ipse rem confice, inquit. Concludam protinus, inquam, si unum hoc duntaxat interrogauero: utrum tibi nunc etiam ut & supra insipientissimi quidam esse uideantur, qui tamen fortissimi sint. Cõtendere per uicaciter, inquit, uideris ô Socrates, ut ipse respondeam, ergo morem tibi geram. Impossibile dico uideri, ex his quæ supra sunt concessa. Non ob aliam causam, inquam, de his omnibus te percontor, quam quod nosse cupiam, qualia sint quæ ad uirtutem pertinent, quid ue ipsa sit uirtus. Scio equidem hoc declarato statim notum fore & illud quo de ego & tu tot iam uerba consumpsimus: dum ego quidem uirtutem doceri posse negarem, tu uero posse asseuerares. Atqui arbitror nostræ disputationis exitum, si hominis instar uti uoce posset, derisurum nos, & hoc pacto reprehensurum: quam inepti estis ô Socrates atque Protagora. Tu quidem ab initio dicebas ô Socrates doceri non posse uirtutem, nunc repugnare tibi ipsi contendis: dum ostendere uis omnia hæc, iustitiam scilicet, temperantiam, fortitudinem, esse scientiam. Qua ratione maxime uirtutem doceri posse constat. Si enim aliud quiddam esset scientia quam uirtus, quod Protagoras primum assererat, plane doceri non posset. Nunc autem si scientia esse uideatur, quod tu ô Socrates inferre conaris, mirum sit, si per doctrinam uirtus cõparari non posset. Protagoras autem primo quidem doceri uirtutem uoluit: nunc contra adniti uidetur, ut quod uis aliud potius quam scientia uirtus appareat: quo pacto minime omnium doceretur. Equidem ô Protagora uidens hæc omnia sursum deorsumq; grauiter perturbari, ut in lucem

lucem ueniant, uehementer incumbō. Vellem autem his inter nos decursis, quid uirtus sit, ostenderemus, itemq; doceri possit nec ne monstrarem: nec sæpius nos Epimetheus ille sic in disputatione fallat, quemadmodū distribuendo neglexit, ut tu narrabas. Pro metheus enim ea in fabula mihi magis quàm Epimetheus placet, cuius exemplo utēs & uniuersæ uitæ meæ prospiciens, hæc omnia tracto. Ac si tu uelis, id quod ab initio dixi, libentissime de his rebus tecum deliberarem. Tum Protagoras, studiū hoc tuum, inquit, ô Socrates, sermonisq; cursum laudo. Et enim cum cætera, nisi me fallit opinio, à me absint uitia, inuidia certe omnium maxime abest. Et de te quidem apud multos sæpe iā dixi, quod omnium quos cōuenerim maxime te mirer, æqualiū certe prorsus. Adde quin etiam nil mirum mihi fore, si sapientiæ studio clarus euadas. Ac de his aliàs quando cūq; uoles edisseremus. Nunc iam hora est, ut me ad alia conferam. Ita, inquam, agendum est, si tibi uidetur, quādo quidem & ipse iam pridem aliò abire cogebat, ut dixi: uerum tamen ut Calliæ honesto adolescētī morem gererem, perstiti. His dictis atq; auditis abiimus.

ARGUMENTVM MARSILII FICINI

FLORENTINI IN EUTHYDEMVM.

PLATO insignis charitate uir in Euthydemo, quemadmodum & sæpe alibi, studet animos ad seria natos à uanis sophistarum nugis auertere, ostendens eos uel ubi de rebus grauisimis agitur, ludere spemq; audientium ubiq; deludere. Hos autem & alibi aliter, & hic ita describit, curiosos & uanos in uerborum altercatione certatores. promptos ad quoduis dictū, seu uerum, siue falsum sit, refellendum. Primo quidem ostendit, quā auarum sit ingenium sophistarum, cum Euthydemus Dionysodorusq; fratres sophista, artem militariē, qua gloriantur, parati sint mercede docere, quam nullus unquā uendit. Deinde quā ambitiosum. Quippe cum iudicalem peritiam unā cum militari, & utramq; unā cum sophistica, quæ longissime inter se discrepant, simul profiteantur. Tertio quā uanū, nempe iam senes à rebus ad uerba, à ueritatis studio ad mendacia sese conferūt. Quarto quā contemnendū. Breui enim & ad summum biennio quilibet cauillatoriam hanc assequitur facultatem. Quinto quā periculosum. Nam cui mirum uideri debet simplices adolēscētes fucatis sophistarum argutijs facile irretiri, falsisq; inde opinionibus perniciosissq; moribus imbui, quando quidem & Socrates ipse senex sapientissimūq; fingitur eadem esca illaqueatus, admirabundusq; ad sophistarum gymnasia properare. Adde quod & Socraticus ille dæmon qui à nullo decipi posse uidetur, à sophisticis horum nebulonum præstigijs fingitur esse deceptus. Interea Socrates etiam in senectute scholarum puerorum, & ludos musicae, uerborumq; rudimenta frequentans, nos admonet, primo quidem ne quid ad disciplinarum perfectionem uel minimum contemnāmus. Deinde ne, ut sæpe accidit, subrustico quodam uerecundie rubore à discipline studijs arceamur. Tertio ut Solonis more tandiu discendum nobis esse censeamus, quamdiu uiuendum. Proinde quod sophista Socraticam aduersus eos ironiam nunquam animaduertunt, immo uero nihil tam magnificum in eorum laudes adducitur, quin facillime credant palamq; recipiant, duo nobis declarat præcipue: alterum quidem, nihil uanius his nebulonibus reperiri posse: alterum uero, eos qui ad alios fallendos impensus student, nimirum sua ipsorum fallacia facillime falli. Præterea quod præstigiatores eiusmodi uirtutem quam pollicentur, neq; præstant unquam, neq; ad ipsam alicubi exhortantur, sed ad consuetas uerborum cauillationes ubiq; refugiunt, easq; quasi res serias studijs alijs quasi ludis proculdubio anteponunt, tria potissimum nobis significat. Primum: eos qui uirtute ipsi ornati non sunt, eam nunquā uel ratione, uel exemplo posse docere. Secundum: homines uerborum nimium curiosos, res bonas nunquam uel consequi uel afferre. Tertium: eos qui facillime plurima pollicentur, minime omnium promissa seruare. Accedit ad hæc quod Socrates sophistas ad docendā uirtutem allicit discipulorum diuitum plurimorumq; turba tanquā ambitiosos nimium & auaros. Sed ibi sub persona Critonis admonemur, ne temere cuilibet curandum animum committamus. Quod uero Socrates sophistas dum uirtutem promittunt, interim quasi deos obsecrat, aperte declarat ab ipso deo uirtutem esse petendā, hominesq; uirtute præditos quasi diuinos habendos esse. Item quod illos ob uirtutis studiū regibus beatiore existimat: planè significat uirtutem præditum, primo quidem suisq; deinde & regum esse regem. Docet præterea Socrates in Clinia curando quantā cum charitate quanta curandæ iuuentuti adhibere diligentiam debeamus. Mox uero sub insolentissimorum sophistarum pollicitationibus parturiunt montes, nascetur ridiculus mus. Sed & notanda est ibi hyperbolica quædam ad uanos homines deridendos Socratis ironia. Deinde incomparabilis uanitas nebulonum pro rebus uerba, & illa quidem ineptissima ubique præstantium, quumq; exhortationem ad sapientiam promiserint, ad pueriles ineptias relabentium. Tum Socrates uniuersum sophistarum gymnasium ait, ludum esse uerbo-